

Η ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΕ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΛΙΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ Η ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ ΤΗΣ: Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΟΧΤΩ ΠΟΛΕΩΝ

Καθηγητής Jonathan S. Davies
Κέντρο Αστικής Έρευνας για την λιτότητα
Πανεπιστήμιο De Montfort University, Λέστερ, ΗΒ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η Διακυβέρνηση σε Συνθήκες Λιτότητας και η Αμφισβήτησή της	1
Η Ερευνητική Ομάδα	4
Αθήνα: Το Κέντρο της Ευρωπαϊκής Λιτότητας	6
Βαλτιμόρη: Οι “Δυο Ταχύτητες” μιας Άδικης Πόλης	10
Η Επιστροφή της Αριστεράς: Η Βαρκελώνη και ο Νέος Κοινοτισμός	14
Δουβλίνο: Αμφισβητώντας τη Λιτότητα σ’ ένα Συγκεντρωτικό Μοντέλο	18
Λέστερ: Το Αφήγημα του “Ρεαλισμού της Λιτότητας”	23
Greater Dandenong, Μελβούρνη: Αναδιοργανώνοντας μια Ετερόμορφη Πόλη	28
Μόντρεαλ: Αναζητώντας την Αλληλεγγύη εν μέσω Φιλελευθερισμού	33
Ναντ: Η Υπόσχεση της Συν-Διακυβέρνησης;	36

Η ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΕ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΛΙΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ Η ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ ΤΗΣ

Για πολλούς, η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 σηματοδότησε μια νέα περίοδο, την *“εποχή της λιτότητας”*, όπως χαρακτηριστικά την περιέγραψε ο πρώην Βρετανός Πρωθυπουργός Ντέιβιντ Κάμερον. Η έρευνα που έγινε για την παρούσα εργασία εξετάζει τους αμέτρητους τρόπους με τους οποίους βιώνεται, ερμηνεύεται, κυβερνάται και αμφισβητείται η εποχή της λιτότητας στις πόλεις, αναγνωρίζοντας την αποβιομηχάνιση και τη αποδόμηση του μεταπολεμικού κράτους πρόνοιας ως το ευρύτερο πλαίσιο προσέγγισης του θέματος. Διεξήγαμε την έρευνά μας σε οκτώ πόλεις που διαφέρουν πολύ μεταξύ τους: την Αθήνα, τη Βαλτιμόρη, τη Βαρκελώνη, το Δουβλίνο, το Λέστερ, τη Μελβούρνη, το Μόντρεαλ και τη Ναντ. Σε κάθε πόλη, μιλήσαμε με ένα ευρύ φάσμα ατόμων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται εκλεγμένοι πολιτικοί, δημόσιοι αξιωματούχοι, επιχειρηματίες, εθελοντικές και κοινοτικές οργανώσεις, ακτιβιστές και συνδικαλιστές. Στο κείμενο που ακολουθεί, συζητάμε τα κυριότερα ευρήματα από κάθε πόλη.

Για κάποιες από τις πόλεις μας, πολλά άλλαξαν από τότε που ξεκινήσαμε την έρευνα. Μετά το δημοψήφισμα του Brexit, για παράδειγμα, το Ηνωμένο Βασίλειο εγκατέλειψε πάραυτα το βασικό στόχο της *“εποχής της λιτότητας”*: την άμεση εξάλειψη του ελλείμματος στα δημόσια ταμεία. Για τις βρετανικές πόλεις όπως το Λέστερ, ωστόσο, οι περικοπές στον προϋπολογισμό συνεχίζονται αμείωτες. Παρόλο που η αποδυναμωμένη κυβέρνηση της Μεί παραπαίει, η λιτότητα συνεχίζεται ακάθεκτη. Το ίδιο ισχύει και για το Δουβλίνο, όπου η συγκεντρωτική τοπική κυβέρνηση συνεχίζει τις πολιτικές περιορισμού των δαπανών, ερχόμενη όμως αντιμέτωπη με ένα

νεοσύστατο κίνημα ενάντια σ’ αυτές. Η Ελλάδα και ιδιαίτερα η Αθήνα, σηματοδεύτηκαν από έναν έντονο αγώνα ενάντια στην λιτότητα, ο οποίος έληξε άδοξα το 2015 με τη ‘συνθηκολόγηση’ της νέο-εκλεγείσας κυβέρνησης υπό την απειλή της εξόδου της χώρας από το ευρώ. Έπειτα από δεκαετίες περιοριστικών οικονομικών πολιτικών και δια-κοινοτικών (φυλετικά προσδιορισμένων) εντάσεων, αλλά και μετά την πρόσφατη εξέγερση στην πόλη ενάντια στην αστυνομική βία (2015), η Βαλτιμόρη έρχεται τώρα αντιμέτωπη και με την εμφανή εχθρότητα του Donald Trump απέναντι σε οποιαδήποτε πολιτική έχει στόχο την *“ανεκτικότητα”*. Στην Ισπανία, τουλάχιστον, παρατηρείται μια αναγέννηση της αστικής πολιτικής σκηνής. Οι τέσσερις από τις πέντε μεγαλύτερες πόλεις της χώρας, της Βαρκελώνης συμπεριλαμβανομένης, εξέλεξαν νέα διακυβερνητικά σχήματα, το πολιτικό στίγμα των οποίων χαρακτηρίζεται πρωτίστως από την αμφισβήτηση της λιτότητας. Εδώ, γίνεται λόγος για έναν *“νέο κοινοτισμό”*, ένα τοπικό πολιτικό κίνημα που συνδέεται με τη ριζοσπαστικοποίηση της συμμετοχικής δημοκρατίας. Η Ναντ επίσης επιδιώκει την εμβάθυνση της συμμετοχικότητας, αλλά μέσα από ένα πολύ διαφορετικό διακυβερνητικό πλαίσιο, προσδιοριζόμενο κυρίως από πολύπλευρους αναπτυξιακούς στόχους. Το Μόντρεαλ επιχειρεί να *“πλοηγηθεί”* μέσα σ’ ένα σύστημα πολλαπλών διακυβερνητικών βαθμίδων, εντός του οποίου η ομοσπονδιακή κυβέρνηση δηλώνει ότι απέρριψε την λιτότητα, ενώ η επαρχία του Κεμπέκ παραμένει δεσμευμένη σ’ αυτήν. Η προσπάθεια της Αυστραλίας να περάσει έναν σκληρό προϋπολογισμό λιτότητας υπό τον πρώην πρωθυπουργό Tony Abbott δεν απέδωσε καρπούς. Η περιοχή της Μελβούρνης που μελετήσαμε, ωστόσο - το Greater Dandenong - λειτουργεί σε ένα

ιδιαίτερα περιοριστικό δημοσιονομικό περιβάλλον, με ποικίλες κρίσεις να διαφαίνονται στον ορίζοντα.

Η εξέταση των διαφορετικών αυτών πόλεων εστίασε σε μια κοινό φάσμα ερωτημάτων: ποιος καθορίζει, κυβερνά και αντιστέκεται στην λιτότητα; Ποιες οι μεταβλητές και τα *“αντίθετα ρεύματα”* που τη διέπουν; Μέσα από ποια δίκτυα και συμμαχίες μεταξύ κυβερνητικών και μη κυβερνητικών φορέων λαμβάνουν χώρα τα παραπάνω; Είναι βιώσιμες οι συμμετοχικές/συνεργατικές μορφές διακυβέρνησης μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης, των κατοίκων και της κοινωνίας των πολιτών σε συνθήκες λιτότητας ή το συμμετοχικό πρότυπο είναι κάτι που λειτουργεί πρωτίστως στις *“καλές εποχές”*; Τι προοπτικές εμφανίζονται, παρά την λιτότητα, για πιο δίκαιες, βιώσιμες και δημιουργικές πόλεις; Τα ακόλουθα ορόσημα παρουσιάζουν με τη μορφή των συνοπτικών συμπερασμάτων ορισμένα από τα βασικά σημεία που προέκυψαν από την έρευνα. Ο τρόπος που οι πόλεις ανταποκρίνονται στα παραπάνω ερωτήματα είναι καθοριστικός για τη διαμόρφωση της πορείας τους αλλά και της ζωής μας.

Στόχος μας ήταν η συγκέντρωση της εμπειρίας αυτών των πόλεων προκειμένου να ξεκινήσουμε μια συζήτηση η οποία θα αντλεί τον προβληματισμό της από το τι συμβαίνει στα διαφορετικά αυτά μέρη. Έχοντας αυτό ως βάση, διοργανώνουμε μια σειρά συναντήσεων στις οκτώ πόλεις, με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων. Θα αναφέρουμε τα αποτελέσματα αυτής της προσπάθειας στην ιστοσελίδα του CURA στη διεύθυνση <http://cura.our.dmu.ac.uk> και στο Twitter μας [Feed@cura2015](#). Ελπίζουμε ότι οι συμμετέχοντες/ουσες θα βρουν χρήσιμη την έρευνά μας καθώς και τα βασικά της συμπεράσματα, ειδικά ως μέσο για την ενθάρρυνση του διαλόγου πάνω στο θέμα της λιτότητας.

Βασικά σημεία

1. Η κρίση του 2008 έπληξε τις πόλεις με διαφορετικό τρόπο, αγγίζοντας ακόμη και εκείνες που βρίσκονται στην καρδιά της Ευρώπης. Η σημασία, η *“γλώσσα”* και η βαρύτητα των πολικών της λιτότητας, βιώνεται και αναγνωρίζεται με διαφορετικό τρόπο σε κάθε περιοχή.
2. Όπως αναμενόταν, οι περικοπές της λιτότητας, οι μεταρρυθμίσεις στην κοινωνική πρόνοια και οι κατασχέσεις κατοικιών έπληξαν σε μεγαλύτερο βαθμό τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η λιτότητα έπληξε και τις μεσαίες τάξεις.
3. Αυτό που συμβαίνει στις πόλεις έχει ιδιαίτερη σημασία. Οι πόλεις που πλήττονται από τη λιτότητα ανταποκρίνονται σ’ αυτή με διαφορετικούς τρόπους. Οι ιστορίες τους, οι οικονομίες, οι παραδόσεις, οι αγώνες, οι συγκρούσεις και η γεωγραφία τους διαφοροποιούν κατά πολύ τις ίδιες τις πολιτικές της λιτότητας.
4. Οι μορφές συμμετοχικής διακυβέρνησης που εμφανίζονται σ’ αυτές τις συνθήκες ποικίλουν ευρέως και εξαρτώνται από τους φορείς/ομάδες που τις προωθούν. Τα δύο άκρα του συμμετοχικού φάσματος αφορούν αυτούς που ασπάζονται τη ριζοσπαστικοποίηση της συμμετοχικής δημοκρατίας και εκείνους που ασχολούνται κυρίως με τη διαχείριση της λιτότητας και τη διατήρηση του κρατικού ελέγχου.
5. Για αρκετούς τοπικά προσδιορισμένους λόγους, όπως ο πολιτικός συγκεντρωτισμός, η κοινωνική αποξένωση, η θεσμική αστάθεια αλλά και η οργανωμένη αντίσταση, η λιτότητα αποδυναμώνει την προοπτική της δημιουργίας ισχυρών και δίκαιων πολιτικο-κοινωνικών

συνεργασιών μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και των πολιτών.

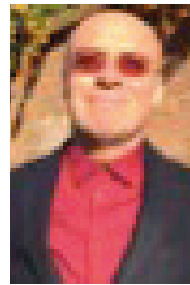
6. Οι περικοπές της λιτότητας αγγίζουν περισσότερο τις τοπικές εθελοντικές και κοινοτικές ομάδες που εξαρτώνται από διάφορες μορφές κρατικής στήριξης. Εδώ έχουμε ένα από τα παράδοξα σημεία της λιτότητας. Λόγω περικοπών, οι κυβερνήσεις απαιτούν μεγαλύτερα επίπεδα συμμετοχής από την πλευρά των πολιτών, καθιστώντας παράλληλα πιο δύσκολη την επίτευξη αυτής της συνεργασίας.
7. Ταυτόχρονα, η λιτότητα κατευθύνει κρατικούς πόρους σε μεγάλους οργανισμούς του τριτογενούς τομέα που έχουν μικρή σχέση με την τοπική κοινωνία. Η ικανότητα αυτών των φορέων να οργανώνουν εκστρατείες και να ασκούν επιρροή στις πολιτικές που εφαρμόζονται, είναι αμφισβητούμενη.
8. Η διακυβέρνηση της λιτότητας, επομένως, τείνει να είναι είτε κρατικά προσδιορισμένη και ιεραρχική, ή να εδράζεται σε σχήματα *“επιλεκτικής συνεργατικότητας”* (elite partnerships) που περιλαμβάνουν κυβερνήσεις, επιχειρηματίες και ΜΚΟ.
9. Η αναπτυξιακές πολιτικές που έχουν ως στόχο τη βελτίωση της εικόνας της πόλης στη βάση μιας συγκεκριμένης ελκυστικής ταυτότητας (place branding / marketing), αποτελούν σημαντικά συστατικά των τοπικών αναπτυξιακών στρατηγικών για την αντιμετώπιση της λιτότητας. Ορισμένες πόλεις ενσωματώνουν με επιλεκτικό τρόπο συγκεκριμένα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά (όπως η εθνοτική πολυμορφία) σ’ αυτή την προσπάθεια.
10. Ωστόσο, η οικονομική ανάπτυξη από μόνη της δεν μπορεί να αντισταθμίσει τη λιτότητα. Υπάρχει μια διαρκής ένταση ανάμεσα στην πραγματικότητα της αστικής ανάπτυξης και στην ιδέα μιας κοινωνικά δίκαιης πόλης, χωρίς αποκλεισμούς.

11. Οι πόλεις δεν μπορούν να αποφύγουν τις συνέπειες των διεθνών κρίσεων και της επιβολής των μέτρων λιτότητας. Ορισμένες από αυτές, όμως, υιοθετούν συγκεκριμένες στρατηγικές που διαφοροποιούν τη στάση τους από αυτή των περιφερειακών και των εθνικών τους κυβερνήσεων.
12. Πολιτικές εναλλακτικές λύσεις για την λιτότητα μπορεί να υπάρξουν ακόμη και στις πόλεις εκείνες που πλήττονται σοβαρά από τον εντεινόμενο δημοσιονομικό συγκεντρωτισμό και τις συνακόλουθες περικοπές δαπανών.
13. Οι προσπάθειες αντίστασης στη λιτότητα δεν εμφανίζουν κάποιας μορφής κοινή συνισταμένη στις πόλεις που ερευνήσαμε. Η συμμαχία μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και των τοπικών συλλογικοτήτων, φορέων και ομάδων συμφερόντων που εναντιώνονται στη λιτότητα, όμως, φαίνεται πως δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την εμφάνιση ενός *“νέου κοινοτισμού”*. Ωστόσο, η προσπάθεια αμφισβήτησης της λιτότητας σε αστικό επίπεδο αντιμετωπίζεται συνήθως με εχθρότητα από τις εθνικές και τις περιφερειακές κυβερνήσεις, καθώς και από τα ΜΜΕ και τους επιχειρηματικούς φορείς.
14. Συνεπώς η διασύνδεση των επιμέρους τοπικών κινήματων, των κοινοτικών οργανώσεων και των χώρων εργασίας, καθώς και η ανάπτυξη συμμαχιών μεταξύ των πόλεων είναι ζωτικής σημασίας, αλλά και προϋπόθεση για να αμφισβητηθεί το δόγμα της λιτότητας.

Ευχαριστούμε το Βρετανικό Συμβούλιο Οικονομικής και Κοινωνικής Έρευνας (ESRC) για τη χρηματοδότηση της συγκεκριμένης έρευνας (ES/L012898/1). Επίσης, αισθανόμαστε υπόχρεοι απέναντι σε περισσότερους από 300 ανθρώπους, που αφιέρωσαν το χρόνο τους για να συμμετάσχουν στη συγκεκριμένη προσπάθεια. Η έρευνα βασίστηκε εξ ολοκλήρου σε εθελοντές. Είμαστε ευγνώμονες σ’ όλους αυτούς.

Η ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Η ερευνητική ομάδα αποτελείται από ερευνητές/τριες που αντιπροσωπεύουν οχτώ χώρες και δέκα ιδρύματα.

Καθηγητής Jonathan Davies
(Επιστημονικός Υπεύθυνος)
Πανεπιστήμιο De Montfort
(Επικεφαλής Ινστιτούτο)
Μελέτη περίπτωσης: Λέστερ
E: jsdavies@dmu.ac.uk
Twitter: @profjsdavies, @cura2015

Grégoire Autin
Πανεπιστήμιο του Μόντρεαλ
Μελέτη περίπτωσης: Μόντρεαλ
E: gregoire.autin@umontreal.ca

Δρ. Ismael Blanco,
Ανεξάρτητο Πανεπιστήμιο
Βαρκελώνης
Μελέτη περίπτωσης: Βαρκελώνη
E: ismael.blanco.fillola@gmail.com
Twitter: @lblancof

Δρ Adrian Bua
Πανεπιστήμιο De Montfort
Μελέτη περίπτωσης: Λέστερ
E: Adrian.Bua@dmu.ac.uk
Twitter: @adrianbua, @CURA2015

Δρ. Ιωάννης Χωριανόπουλος,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Μελέτη περίπτωσης: Αθήνα
E: I.Chorianopoulos@geo.aegean.gr

Δρ. Mercè Cortina-Oriol
Πανεπιστήμιο De Montfort
Μελέτη περίπτωσης: Λέστερ
E: merce.cortina-oriol@dmu.ac.uk
Twitter: @MerceCortina, @CURA2015

Δρ. Andrés Feandeiro
Πανεπιστήμιο De Montfort
Μελέτη περίπτωσης: Ναντ
E: andres.feandeiro@dmu.ac.uk

Δρ. Niamh Gaynor
Πανεπιστήμιο Δουβλίνου
Μελέτη περίπτωσης: Δουβλίνο
E: niamh.gaynor@dcu.ie

Καθηγητής Brendan Gleeson
Πανεπιστήμιο της Μελβούρνης
Μελέτη περίπτωσης: Greater Dandenong
E: brendan.gleeson@unimelb.edu.au

Καθηγητής Steven Griggs
Πανεπιστήμιο De Montfort
Μελέτη περίπτωσης: Ναντ
E: sgriggs@dmu.ac.uk
Twitter: @cura2015

Καθηγητής Pierre Hamel
Πανεπιστήμιο του Μόντρεαλ
Μελέτη περίπτωσης: Μόντρεαλ
E: Pierre.hamel@umontreal.ca
Twitter: @pierrehamel3

Hayley Henderson
Πανεπιστήμιο της Μελβούρνης
Μελέτη περίπτωσης: Greater Dandenong
E: hayley.henderson@unimelb.edu.au

Καθηγητής David Howarth
Πανεπιστήμιο του Essex
Μελέτη περίπτωσης: Ναντ
E: davidh@essex.ac.uk

Καθηγητής Roger Keil
Πανεπιστήμιο Υόρκ, Τορόντο
Μελέτη περίπτωσης: Μόντρεαλ
E: rkeil@yorku.ca
Twitter: @rkeil

Δρ. Madeleine Pill
Πανεπιστήμιο του Σύδνεϋ
Μελέτη περίπτωσης: Βαλτιμόρη
E: madeleine.pill@sydney.edu.au
Twitter: @pillmad

Paul O'Brien
Association for Public Service Excellence
Public Impact Consultant
E: PO'Brien@apse.org.uk
Twitter: @apsetweets

Yuni Salazar
Ανεξάρτητο Πανεπιστήμιο της
Βαρκελώνης
Μελέτη περίπτωσης: Βαρκελώνη
E: yunailis.salazar@uab.cat
Twitter: @ysalazar_m

Nisha Solanki
Πανεπιστήμιο De Montfort
Διαχειριστής Προγράμματος
E: nisha.solanki@dmu.ac.uk

Καθηγήτρια Helen Sullivan
Αυστραλιανό Εθνικό Πανεπιστήμιο
Μελέτη περίπτωσης: Greater Dandenong
E: helen.sullivan@anu.edu.au
Twitter: @HelenCSullivan

Δρ. Νάγια Τσελέπη
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Μελέτη περίπτωσης: Αθήνα
E: naya.tselepi@gmail.com

ΑΘΗΝΑ: ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΛΙΤΟΤΗΤΑΣ

Ο Δήμος Αθηναίων είναι ένας από τους 66 δήμους της ευρύτερης περιοχής της Αττικής, με πληθυσμό 660.000 κατοίκων και μητροπολιτικό πληθυσμό περίπου 3.9 εκατομμυρίων. Το Δημοτικό Συμβούλιο ελέγχεται από ένα κεντρο-αριστερό συνασπισμό ο οποίος διαχειρίζεται χωρίς ιδιαίτερες ενστάσεις τις περικοπές κονδυλίων, ενώ υποστηρίχθηκε στο δεύτερο γύρο των δημοτικών εκλογών από τους συντηρητικούς. Ο Δήμαρχος διαδραματίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στο Δημοτικό Συμβούλιο, καθορίζοντας τις πολιτικές του δήμου με σχετική ελευθερία κινήσεων.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, και οι υφεσιακές πολιτικές λιτότητας που ακολούθησαν είχαν καταστροφικές συνέπειες στην πόλη, οδηγώντας ακόμα σε μείωση του πληθυσμού της. Ο αριθμός των αστέγων στη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας αυξήθηκε σε περίπου 9.100 άτομα, ενώ η Περιφέρεια Αττικής κατέγραψε τη μεγαλύτερη πτώση στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη περιοχή στην ΕΕ. Οι δημοτικοί δείκτες δείχνουν ότι συνολικά το 26,1% του πληθυσμού ζει με εισόδημα κάτω από το όριο της φτώχειας και ένα επιπλέον 8,1% αντιμετωπίζει σοβαρές στερήσεις υλικών αγαθών.

Το κέντρο της πόλης είναι το επίκεντρο της κρίσης. Η προσπάθεια που γίνεται στους δρόμους της Αθήνας και αφορά τους άστεγους λαμβάνει χώρα στο κέντρο της πόλης, και οι διαδηλώσεις κατά της λιτότητας διαδραματίζονται συνήθως στην ίδια περιοχή. Το κέντρο της πόλης, με άλλα λόγια, έχει αναδειχθεί ως το σημείο αναφοράς της ανθρωπιστικής κρίσης αλλά και των πολλαπλών μορφών αντίστασης σε αυτή.

Οι περικοπές του προϋπολογισμού υπονομεύουν σοβαρά τις διοικητικές δυνατότητες της τοπικής αρχής

Μετά τα γεγονότα του 2008, και προκειμένου να αποφευχθεί μια άμεση κρίση ρευστότητας, η κυβέρνηση συμφώνησε σε μια σειρά δανείων με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το ΔΝΤ. Η λογική της δημοσιονομικής προσαρμογής με βάση τη λιτότητα που συνόδευσε τα δάνεια, προκάλεσε μια επταετή και συνεχιζόμενη ύφεση, κατά την οποία η οικονομία έχασε σωρευτικά το 27% του ΑΕΠ της. Η Αθήνα επηρεάστηκε δυσανάλογα από την κρίση. Μεταξύ 2010-2017, ο δημοτικός προϋπολογισμός μειώθηκε κατά 20% εξαιτίας περικοπών στις κρατικές επιχορηγήσεις και σημαντικής μείωσης των φορολογικών εσόδων. Όπως τόνισε ένας τοπικός πολιτικός, *“είχαμε 12.000 υπαλλήλους και τώρα έχουμε 7.000. [...] Τι κάνεις σε μια τέτοια περίπτωση; Κλείνεις τον δήμο; Πρέπει να αντιδράσεις, αλλά μέσα σε πλαίσιο”*.

Προς απάντηση, ο Δήμος Αθηναίων άρχισε να αναδιοργανώνει τις διοικητικές του δομές και υπηρεσίες σε μια προσπάθεια μείωσης του λειτουργικού του κόστους. Η εφαρμογή αυστηρών ελέγχων στα έσοδα και στα έξοδα είναι εμφανής στο σχέδιο για την εξάλειψη του χρέους της πόλης ως το 2019, μέσω σταθερά αυξανόμενων πλεονασμάτων στον τοπικό προϋπολογισμό. Καθώς οι δημοσιονομικές αυτές κινήσεις ξεπερνούν τις μνημονιακές δεσμεύσεις για ισορροπημένους προϋπολογισμούς και περιορισμό του ανοίγματος του χρέους, η λιτότητα στην περίπτωση της Αθήνας αποτελεί, ως ένα βαθμό, μια τοπική πολιτική επιλογή.

Ιστορικά, η διακυβέρνηση της Αθήνας ήταν ιδιαίτερα ιεραρχική και κρατικο-κεντρική, με αδύναμες συμμετοχικές εκφάνσεις. Όπως εξηγούμε παρακάτω, η προσέγγιση αυτή άλλαξε σημαντικά κατά την περίοδο της λιτότητας, καθώς η πόλη ανοίχτηκε και στήριξε συγκεκριμένα σχήματα συνεργασίας, υιοθετώντας ένα επιλεκτικό διακυβερνητικό μοντέλο με εταίρους που προέρχονται κυρίως από τον επιχειρηματικό κόσμο και μία μόνο πτυχή της λεγόμενης κοινωνίας των πολιτών.

Η λιτότητα και το επιλεκτικό διακυβερνητικό μοντέλο της Αθήνας

Κατά τη διάρκεια της λιτότητας, η Αθήνα επιδίωξε να αναπτύξει νέες συνεργασίες, ιδιαίτερα στους τομείς των αστικών αναπλάσεων, της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής πολιτικής. Οι συμπράξεις που προέκυψαν περιλαμβάνουν ως βασικούς χρηματοδοτικούς εταίρους μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες, διακρατικούς οργανισμούς, και τα φιланθρωπικά παρακλάδια πολυεθνικών εταιριών, αντανakλώντας την αυξανόμενη σημασία του επονομαζόμενου *“φιλανθρωπικού καπιταλισμού”* στη λειτουργία της πόλης. Ο Κόμβος Αλληλεγγύης για παράδειγμα, ένα σημαντικό δημοτικό πρόγραμμα κοινωνικής πολιτικής, αποτελεί ένα εγχείρημα τμήμα του οποίου συντονίζεται από την ΜΚΟ Solidarity Now, η οποία συστάθηκε το 2013 από το Open Society Foundations (OSF) του George Soros. Ομοίως, η πρωτοβουλία Innovathens, η οποία προωθεί την οικονομική ανάπτυξη στον τομέα των νέων τεχνολογιών, χρηματοδοτείται πρωτίστως από τη Samsung. Αυτού του είδους η διακυβέρνηση έχει επηρεάσει ακόμη και τον τρόπο με τον οποίο

η πόλη οραματίζεται και σχεδιάζει το μέλλον της. Η Αθήνα προσπάθησε επιτυχώς να συμμετάσχει στο παγκόσμιο δίκτυο των 100 ανθεκτικών πόλεων (100RC) - με τη χορηγία της Rockefeller Philanthropy Advisors - σε μια προσπάθεια να αποκτήσει πρόσβαση σε εμπειρογνώμονες και πόρους για την αντιμετώπιση της κρίσης. Η διακυβερνητική στροφή που παρατηρείται στην Αθήνα, με άλλα λόγια, λαμβάνει χώρα κυρίως στα πλαίσια ενός περιορισμένου φάσματος εταιρειών και εταίρων, και κατανοείται καλύτερα ως μια μορφή *“επιλεκτικού συνεργατικού πλουραλισμού”*.

Η επιλεκτική συνεργασία με τους παραπάνω εταίρους θεωρείται από το Δήμο ως ο μοναδικός ρεαλιστικός τρόπος αντιμετώπισης των τοπικών προβλημάτων. Σύμφωνα με τους τοπικούς πολιτικούς, ο Δήμος εμφανίζεται πλέον ως ένας *“θεσμός καταφύγιο”*, αναγκασμένος να προσφέρει λύσεις και διεξόδους όταν οι υπόλοιποι θεσμοί αδυνατούν ή αποτυγχάνουν να ανταποκριθούν. Όπως σχολιάστηκε από ένα Δημοτικό Σύμβουλο, *“γκρινιάζουν γιατί συνεργαζόμαστε με ΜΚΟ. Εντάξει, βρείτε μας έναν άλλο τρόπο. Δεν είναι το μνημόνιο ή η λιτότητα. Είναι η ανάγκη που μας οδηγεί προς τα εκεί. [...] Κάναμε μια επιλογή! Ο Δήμος Αθηναίων φροντίζει 20.000 άτομα. Δεν μπορούμε να το αγνοήσουμε αυτό ή να το αφήσουμε να περάσει έτσι. [...] Αν κάποιος πει ότι εγώ δεν θα το κάνω γιατί αυτός δεν είναι ο σωστός τρόπος, τότε αναλαμβάνει και την ευθύνη των συνεπειών αυτής της επιλογής. Εμείς δεν το κάνουμε”*

Το συγκεκριμένο μοντέλο συνεργασιών, σε συνδυασμό με την Ευρωπαϊκή και την εθνική πολιτική των περικοπών και της λιτότητας,

περιορίζει τις δυνατότητες του δήμου να αναπτύξει ένα τοπικά προσδιορισμένο πλαίσιο πολιτικής που να αντικατοπτρίζει τις απόψεις και τους προβληματισμούς των κατοίκων και των φορέων της πόλης. Αντίθετα, η διαδικασία συγκρότησης της πολιτικής εξαρτάται από το βαθμό στον οποίο οι τοπικοί στόχοι συμπίπτουν με τις προτεραιότητες των διακρατικών φορέων χρηματοδότησης και των διεθνών φιλανθρωπικών ιδρυμάτων. Όπως έχει παρατηρηθεί και αλλού, έτσι και στην Αθήνα, η άνοδος του επιλεκτικού συνεργατικού μοντέλου δεν προάγει τη συμμετοχικότητα και τη διαβούλευση, αποκλείοντας έμμεσα ή άμεσα τις φωνές εκείνες που αρθρώνουν διαφορετικές απόψεις. Ως συνέπεια, το συγκεκριμένο διακυβερνητικό μοντέλο διαχείρισης της κρίσης μεγάλωσε την πολιτική απόσταση που χωρίζει το δήμο από τους άτυπους φορείς τις οργανώσεις και τις συλλογικότητες της τοπικής κοινωνίας των πολιτών.

Η Αθήνα βιώνει μια εκρηκτική ανάπτυξη άτυπων οργανώσεων κατά της λιτότητας

Η “*συμμόρφωση*” της Ελλάδας στις επιταγές της λιτότητας έχει δημιουργήσει εμφανείς μορφές αντίστασης στην πόλη. Από το 2010 και για αρκετά χρόνια η Αθήνα αποτέλεσε το επίκεντρο των μαζικών αγώνων κατά της λιτότητας στην Ελλάδα, με σημείο αναφοράς την οργανωτική δύναμη των συνδικάτων και τον πολιτικό δυναμισμό του ΣΥΡΙΖΑ, ενός ανερχόμενου τότε αντιπολιτευτικού κόμματος της ριζοσπαστικής αριστεράς. Ωστόσο, η διεκδικητική αυτή δυναμική έχει χάσει ένα μεγάλο μέρος της αρχικής της ορμής. Τα συνδικάτα επηρεάστηκαν βαθύτατα από τη λιτότητα, καθώς η υψηλή ανεργία είχε ως αποτέλεσμα να μειωθούν τα μέλη τους και να υπονομευθεί η οργανωτική τους ικανότητα. Όπως τόνισε ένας συνδικαλιστής, “*τα τελευταία χρόνια διοργανώσαμε πάνω από 40 γενικές απεργίες και... προσωπικά πιστεύω ότι λόγω της κρίσης, ο συνδικαλισμός υπέστη*

στρατηγική ήττα. Δεν μπορέσαμε να προσφέρουμε μια εναλλακτική λύση στη λιτότητα, μια διέξοδο”.

Η απογοήτευση κυριάρχησε όταν την εξουσία ανέλαβε ο ΣΥΡΙΖΑ, και η νέα κυβέρνηση υιοθέτησε την λιτότητα τον Ιούλιο του 2015, εν μέσω καταγιστικών πολιτικών εξελίξεων. Έκτοτε, τα δίκτυα αλληλεγγύης που εμφανίστηκαν στο τοπικό επίπεδο ήδη από την αρχή της κρίσης διευρύνθηκαν περεταίρω και εδραιώθηκαν. Πάνω από 2.500 άτυπα συλλογικά σχήματα λειτουργούν αυτή τη στιγμή στις ελληνικές πόλεις, δηλώνοντας την άνοδο ενός διάχυτου συνεργατικού προτύπου με εξέχουσα παρουσία στην Αθήνα.

“Κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών ετών [2013-2016], οι άτυπες συνεργατικές πρωτοβουλίες στην Αθήνα υπερδιπλασιάστηκαν.... Πρόκειται για ομάδες που λειτουργούν κατά κανόνα ανεπίσημα και μόνο μερικές απ’ αυτές μετατρέπονται σε ΜΚΟ. Δεν θέλουν να έχουν καμία σχέση με το κράτος ή με τη διαχείριση κεφαλαίων. Θέλουν απλά να προσφέρουν μια διέξοδο στην κρίση”

Η ποικιλομορφία των στόχων και των πρακτικών που χαρακτηρίζουν τις συνεργατικές αυτές πρωτοβουλίες στην Αθήνα - από κοινωνικά ιατρεία και εναλλακτικά νομίσματα έως κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις και κοινωνικές κουζίνες - καθιστά άσκοπη την όποια προσπάθεια ταξινόμησής τους. Παρ’ όλα αυτά, εντοπίζουμε ως κοινά τους χαρακτηριστικά τις άτυπες οργανωτικές τους διαρθρώσεις, καθώς και την απარέσκεια που εκφράζουν για όποιο θεσμό, δομή η αρχή συνδέεται με οποιοδήποτε τρόπο με την λιτότητα. Ακόμη και οι ομάδες που απέκτησαν μια θεσμική οργανωτική μορφή για να μπορέσουν να διαχειριστούν τις εισφορές των ατόμων που τις στηρίζουν, λειτουργούν κατά κανόνα στα πλαίσια της αυτο-οργάνωσης και του του εθελοντισμού. Η αυτό-οργάνωση ενισχύεται και επιτυγχάνεται μέσω συγκριμένων κοινωνικών δικτύων (όπως το Facebook) και διαδικτυακών τόπων (όπως

είναι οι “*volunteer4Greece*” και “*solidarity4all*”, , οι οποίες γνωστοποιούν τις δραστηριότητες και τις ανάγκες των ομάδων σε ένα ολοένα και πιο δεκτικό κοινό. Επιπλέον, ο “*εθελοντισμός*” τροφοδοτεί περαιτέρω τον ανεπίσημο χαρακτήρα της συγκεκριμένης κινητοποίησης, διαμορφώνοντας μια ριζοσπαστική πολιτική στάση που απομακρύνει όλο και περισσότερο τα άτυπα αυτά δίκτυα από τις επίσημες δομές και θεσμούς. Σύμφωνα με έναν τοπικό ακτιβιστή, “*Ο εθελοντισμός είναι μια μορφή αντίστασης. Είναι μια πολιτική δήλωση, που εκθέτει την απουσία των αρχών από εκεί που τις χρειάζονται. Είναι ένας τρόπος να αναδειξουμε και να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα της πόλης*”.

Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτή η κοινωνική δυναμική δεν έχει αναπτύξει το είδος των συνεργιών εκείνων που είναι απαραίτητες για να δημιουργηθεί ένα κίνημα κατά της λιτότητας σε επίπεδο πόλης. Τα δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης είναι κατά κύριο λόγο μικρής κλίμακας εγχειρήματα, διαχειριζόμενα από ολιγομελείς ομάδες οι οποίες επικεντρώνουν τις προσπάθειες τους στην αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης. Αυτά τα χαρακτηριστικά αναστέλλουν την εμφάνιση κοινών πολιτικών διεκδικήσεων. Όπως το έθεσε ένας εθελοντής: “*...όταν εμφανιστεί το ζήτημα ‘τι μπορούμε να κάνουμε’*”, η απάντηση είναι “*λίγα πράγματα, μικρές πράξεις*” και ο λόγος είναι πολύ απλός. *Δεν έχουμε το χρόνο ούτε την ενέργεια για τίποτα περισσότερο. Προσπαθούμε σκληρά σε καθημερινή βάση μόνο και μόνο για να τα βγάλουμε πέρα*”.

Τα αλληλέγγυα δίκτυα απορρίπτουν τη συνεργασία με το κράτος και τις ΜΚΟ

Εάν ο άτυπος χαρακτήρας της κινητοποίησης είναι ένα από τα βασικά γνωρίσματα των δικτύων αλληλεγγύης της Αθήνας, η απόρριψη κάθε μορφής συνεργασίας με τις αρχές είναι το δεύτερο. Ακόμα και τα λιγότερο ριζοσπαστικά ακτιβιστικά δίκτυα, για παράδειγμα, αποφεύγουν επιμελώς την όποια σχέση με παράγοντες, πρακτικές και θεσμούς που συνδέονται με την λιτότητα. Όπως παρατήρησε ένας συμμετέχοντας σε ένα άτυπο δίκτυο, “*υπάρχει αυτή η αυξανόμενη συνειδητοποίηση ότι είμαστε μόνοι μας, χωρίς καμία προστατευτική ομπρέλα*

οποιασδήποτε επίσημης αρχής ή οργάνου. Και όχι μόνο αυτό, αλλά ότι είμαστε εναντίον τους. Εξ’ ου και η στροφή προς την αυτο-οργάνωση. [...] Η εκλογή του ΣΥΡΙΖΑ και η μεγάλη απογοήτευση που ακολούθησε, διέλυσε οποιαδήποτε ψευδαίσθηση είχε απομείνει ότι υπάρχει μια ευκαιρία, μια διέξοδο μέσω της επίσημης πολιτικής και των θεσμών”. Καμία ακτιβιστική ομάδα ή άτυπο δίκτυο δεν συμμετέχει άμεσα ή έμμεσα σε οποιοδήποτε σχήμα δημοτικής συνεργασίας, παρά τις προσπάθειες της πόλης να προσεγγίσει αυτές τις ομάδες (βλ. συνΑθηνά).

Το δημοψήφισμα του 2015 για την άρνηση ή την αποδοχή των όρων λιτότητας που θα συνόδευαν τη χρηματοδοτική στήριξη της χώρα από τους πιστωτές χειροτέρευσε μια ήδη προβληματική σχέση. Ο ηγετικός ρόλος του Δημάρχου της πόλης στην εθνική εκστρατεία για την αποδοχή των αιτημάτων των δανειστών έσπασε τους όποιους δεσμούς είχαν απομείνει. Σύμφωνα με έναν τοπικό ακτιβιστή, “*το δημοψήφισμα δεν αφορούσε το ευρώ ή το Grexit. Αφορούσε τη λιτότητα. Δεν μπορείς να βγαίνεις και να στηρίζεις το “ναι”, όπως έκανε ο δήμαρχος, γνωρίζοντας ότι αυτό που εμείς υποστηρίζουμε αναιρείται από το “ναι”*”.

Συνοπτικά, επτά χρόνια λιτότητας έχουν καταστρέψει τις γέφυρες μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και των ακτιβιστών πολιτών. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η προοπτική μιας ουσιαστικής κοινωνικής συνεργασίας για την πολιτική διαχείριση της λιτότητας δεν μπορεί να εμφανιστεί. Τα επιλεκτικά διακυβερνητικά μοντέλα που υιοθέτησε ο Δήμος δεν αφήνουν περιθώρια συμμετοχής στους ακτιβιστές. Παράλληλα, η κοινωνία των πολιτών εμφανίζεται ολοένα και πιο διχασμένη: από τη μία μεριά του σχήματος αυτού παρατηρούμε τους τοπικούς αλλά και τους διεθνείς ΜΚΟ οι οποίοι συνεργάζονται με τις τοπικές αρχές της πόλης, και από την άλλη τις πολλαπλασιαζόμενες άτυπες οργανώσεις που διαθέτουν, όμως, μικρές οργανωτικές ικανότητες. Μέχρι στιγμής, και σε αντίθεση με ότι παρατηρείται στη Βαρκελώνη, τα άτυπα συνεργατικά σχήματα στην Αθήνα δεν εμφανίζονται διεκδικητικά σε επίπεδο πόλης, ούτε έχουν επιδιώξει να συνδεθούν με πιο παραδοσιακές - αν και στην περίπτωση της Ελλάδας, φθίνουσες - μορφές οργανωμένου πολιτικού αγώνα.

ΒΑΛΤΙΜΟΡΗ: ΟΙ “ΔΥΟ ΤΑΧΥΤΗΤΕΣ” ΜΙΑΣ ΑΔΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ

Ο πληθυσμός των 615.000 κατοίκων της Βαλτιμόρης μειώθηκε κατά περισσότερο από το ένα τρίτο από το 1950, όπου και άγγιζε τις 950.000. Το μέσο εισόδημα των νοικοκυριών ανέρχεται στις \$41.000, σε σύγκριση με τις \$74.000 για την πολιτεία του Maryland στην οποία και ανήκει. Από το 2015, σχεδόν το ένα τέταρτο των κατοίκων της πόλης βρίσκεται κάτω και από το ομοσπονδιακό επίπεδο φτώχειας. Εκείνοι που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συμπληρωματικής επισιτιστικής βοήθειας (Πρόγραμμα Food Stamp) διπλασιάστηκαν από τις 11.000 το 2006 σε σχεδόν 22.000 το 2013. Στις αρχές του 2008, στη Βαλτιμόρη το ποσοστό ανεργίας ήταν 5,6% - αγγίζοντας το 11,4% στις αρχές του 2011 - ενώ τον Ιανουάριο του 2017 υποχώρησε στο 6,5%. Η πόλη είναι οικονομικά και κοινωνικά απομονωμένη από τις κομητείες της ευρύτερης περιοχής της Βαλτιμόρης, συνολικού πληθυσμού 2,7 εκατομμυρίων. Οικονομικά, η περιοχή εμφανίζει μια ήπια ανοδική πορεία, αλλά η ασθενής ανάπτυξη διανέμεται εξαιρετικά άνισα εντός των ορίων της.

Η εθνοτική σύνθεση της πόλης είναι 64% Αφρικανοί Αμερικανοί, 30% λευκοί και 6% Ισπανοί/Λατίνοι/Ασιάτες. Η Βαλτιμόρη υπήρξε ανέκαθεν οχυρό του Δημοκρατικού Κόμματος. Από την εκλογή του πρώτου Αφρικανού Αμερικανού δημάρχου (Kurt Schmoke, θητεία 1987-99) όλοι οι δήμαρχοι εκτός από τον Martin O’ Malley ήταν γυναίκες και μαύρες. Μετά τις προεδρικές εκλογές του Νοεμβρίου του 2016, τόσο η απερχόμενη όσο και η σημερινή δημαρχία της πόλης επιβεβαίωσαν ότι η Βαλτιμόρη είναι μια “φιλόξενη πόλη” για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, ερχόμενοι αποφασιστικά αντιμέτωποι με τις απειλές του Ντόναλντ Τραμπ για την παρακράτηση ομοσπονδιακών πόρων από τις λεγόμενες “πόλεις

καταφύγια”. Ωστόσο, παρά την προοδευτική αυτή στάση, η Βαλτιμόρη είναι μια βαθιά διχοτομημένη πόλη, τόσο ταξικά όσο και φυλετικά. Όπως εξήγησε ένας ερωτηθείς, *“η ανισότητα στη Βαλτιμόρη είναι πολύ πιο έντονη απ’ οπουδήποτε αλλού στη χώρα... και κόβει την πόλη φυλετικά, γεγονός που την καθιστά ακόμη πιο προφανή και καταπιεστική”*.

Η Βαλτιμόρη δοκιμάζεται από την “λιτότητα” για δεκαετίες.

Όπως φανερώνουν οι αναφερθέντες δείκτες η Βαλτιμόρη χτυπήθηκε σκληρά από την κρίση του 2008. Ωστόσο, η πίεση στους τοπικούς δημοσιονομικούς δείκτες ξεκίνησε πολύ νωρίτερα. Όπως δήλωσε ένας από τους ερωτηθέντες, *“η Βαλτιμόρη έχει συνηθίσει την λιτότητα και λειτουργεί συνέχεια με βάση αυτή”*. Η διαρκής “δημοσιονομική πίεση”, η οποία απορρέει από τη συρρίκνωση της φορολογικής βάσης, τις μειούμενες κρατικές και ομοσπονδιακές επιχορηγήσεις αλλά και από τις αυξημένες ανάγκες για την παροχή υπηρεσιών, ερμηνεύεται απλά ως *“η σκληρή πραγματικότητα”*. Ένας από τους ερωτηθέντες περιέγραψε τη φύση της διαρθρωτικής κρίσης της Βαλτιμόρης με τους εξής όρους:

“Δεν διαθέτουμε μια οικονομία η οποία θα στηρίζει τους πολίτες μας. Ο τρόπος με τον οποίο έχει προγραμματιστεί να λειτουργεί η πόλη και οι θεσμοί της, διακατέχεται από ένα τεράστιο βαθμό ρατσισμού, ενώ παρατηρείται και μια έλλειψη πόρων και της ηγεσίας εκείνης που θα φέρει πραγματικά την απαραίτητη συμφιλίωση, αλλά και που στη συνέχεια θα διευθετήσει και τα 50+ έτη καθυστερημένων

επενδύσεων, όχι μόνο για τις γειτονίες, αλλά και για τους φορείς της κυβέρνησής μας και για τα σχολεία μας. Και αντιμετωπίζουμε ένα τεράστιο πρόβλημα ανθρώπινου κεφαλαίου διότι οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται για την πλειονότητα των κατοίκων είναι περιορισμένες, είτε πρόκειται για τα σχολεία, την υγεία ή την αξιοπρεπή στέγαση - και προφανώς, όλα αυτά είναι διασυνδεδεμένα”.

Οι επενδυτές δίνουν προτεραιότητα σε ορισμένες γειτονίες, ενώ εγκαταλείπουν άλλες.

Η προσέγγιση της πόλης κατά τις δεκαετίες της δημοσιονομικής συμπίεσης εστίασε και επιδίωξε την αύξηση των εσόδων και τη μείωση των δαπανών. Παράλληλα, οι τοπικές αναπτυξιακές προτεραιότητες σχεδιάστηκαν σε συνεργασία με τοπικούς φιλανθρωπικούς φορείς καθώς και με σημαίνοντα ιδρύματα, όπως το Πανεπιστήμιο Johns Hopkins. Αυτή η προσέγγιση οδήγησε σε μια εξαιρετικά επιλεκτική αναπτυξιακή στρατηγική, η οποία είχε ως επίκεντρο τις ιδιαίτερες ανάγκες των παραπάνω οργανισμών.

Όσον αφορά το ζήτημα της μείωσης της φτώχειας, η μορφή της παρέμβασης που υιοθετήθηκε είχε ξεκάθαρες χωρικές διατάσεις. Η αντιμετώπιση της φτώχειας εστίασε σε συγκεκριμένες κεντρικές

γειτονίες της πόλης, στις οποίες δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την προσέλκυση νέων μεσαίων στρωμάτων εν μέσω διαδικασιών “εξευγενισμού” τους. Οι υπάρχοντες κάτοικοι έγιναν δέκτες προγραμμάτων στήριξης και επαγγελματικής κατάρτισης. Οι χωρικές αποφάσεις αυτού του τύπου, όμως, βασίστηκαν σε ένα σύστημα “επιλογής”, τα κριτήρια του οποίου ανέδειξαν ως χρήζουσες παρέμβασης τις γειτονίες εκείνες που θεωρήθηκε ότι διαθέτουν τις δυνατότητες για να αναπτυχθούν, θέτοντας σε δεύτερη μοίρα τις πιο προβληματικές αλλά και τις πιο ευημερούσες περιοχές της πόλης. Με αυτόν τον τρόπο, οι υποβαθμισμένες γειτονίες της Βαλτιμόρης, οι περιοχές όπου η πλειοψηφία του πληθυσμού είναι συνήθως Αφρικανοί Αμερικανοί, εμφανίστηκαν ως δεύτερη πολιτική προτεραιότητα, ενισχύοντας την ταξική και τη φυλετική πόλωση. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, οι συμμετοχικοί διακυβερνητικοί μηχανισμοί, οι οποίοι όφειλαν να ενημερώνονται από τις οργανώσεις και τους φορείς των πολιτών θέτοντας όρους αλλά και προϋποθέσεις για τις κατευθύνσεις των παρεμβάσεων, είχαν περισσότερο συμβολικό χαρακτήρα.

Η Βαλτιμόρη κυβερνάται καιροσκοπικά από διάφορες ελίτ.

Η διακυβέρνηση της Βαλτιμόρης διαφέρει από τα παραδοσιακά ευρωπαϊκά πρότυπα. Η πολιτική καθορίζεται καιροσκοπικά μέσα από μια διαδικασία η οποία εμπλέκει τόσο το δήμαρχο της πόλης, όσο και συγκεκριμένους φορείς του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών. Η πόλη αποτελεί ένα μακροχρόνιο και ζωντανό παράδειγμα του “επιλεκτικού διακυβερνητικού μοντέλου” (elite pluralism), που εμφανίζεται τώρα και στην Αθήνα.

Το επιλεκτικό διακυβερνητικό πρότυπο έχει διευρύνει το χάσμα που ήδη υπήρχε μεταξύ του κυρίως λευκού μη κερδοσκοπικού τομέα της Βαλτιμόρης, και της ακτιβιστικής κοινότητας, η οποία κάνει λόγο για το *‘μη κερδοσκοπικό οικονομικό συγκρότημα’*. της πόλης. Ένας κυβερνητικός αξιωματούχος παραδέχτηκε ότι *‘ολόκληρη η υποδομή των μη κερδοσκοπικών φορέων... σφετερίζεται την φωνή της κοινότητας για να υποστηρίξει στη συνέχεια ότι εκφράζει τις επιθυμίες της’*. Οι μακροχρόνιες προσπάθειες των ακτιβιστών, όμως, έχουν πρόσφατα ενισχυθεί από την εμφάνιση ενός νέου κοινωνικού κινήματος. Ο κύριος στόχος του είναι η ανάδειξη της αδικίας που εμφανίζεται στην πόλη με τη μορφή της αστυνομικής βίας και του οικονομικού αποκλεισμού.

Η εξέγερση στη Βαλτιμόρη: Η απαίτηση για κοινωνική δικαιοσύνη.

Η εξέγερση του Απριλίου του 2015 στη Βαλτιμόρη, η οποία έγινε πρωτοσέλιδο παγκοσμίως, ακολούθησε το θάνατο ενός νεαρού μαύρου, του Freddie Gray, μετά από τραυματισμούς που υπέστη κατά τη διάρκεια της κράτησης του από την αστυνομία. Όλοι όσοι μας μίλησαν στα πλαίσια της έρευνας, θεώρησαν την εξέγερση ως μια κραυγή ενάντια στις ανισότητες της πόλης, τονίζοντας την αναγκαιότητα της θέσπισης ουσιαστικών συμμετοχικών διακυβερνητικών δομών. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι αυτό έχει ήδη αρχίσει να συμβαίνει, καθώς “οι

επιχειρήσεις, οι φιλανθρωπικοί οργανισμοί και οι θεσμικοί φορείς βγαίνουν μπροστά και λένε ότι πρέπει να δουλέψουμε περισσότερο συλλογικά”. Άλλοι ήταν πιο επιφυλακτικοί, τονίζοντας ότι “*χρειάζεται θάρρος... επειδή όλα αυτά που συμβαίνουν είναι άδικο και τόσο βαθιά παγιωμένα σε αυτήν την πόλη. Πραγματικά θα πρέπει να αποτινάξουμε αυτό το πράγμα και να το πράξουμε με το σωστό τρόπο”*. Ωστόσο, η προσπάθεια για κοινωνική δικαιοσύνη η οποία διεκδικήθηκε στα πλαίσια της εξέγερσης έχει ήδη αρχίσει να εξασθενεί.

Από τη ρητορική της αλλαγής στη συνήθη τακτική.

Παρά το ότι υπήρξαν διαδικαστικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο ο δήμος προσεγγίζει τις κοινότητες της πόλης, οι βασικοί στόχοι της πολιτικής δε φαίνεται να έχουν αλλάξει. Ένας ερωτηθέντας, για παράδειγμα, τόνισε ότι οι πρόσφατες δημοτικές πρωτοβουλίες για την “οικονομική ένταξη” των κοινοτήτων, “θέλουν την πίτα ολόκληρη, αφήνοντας ένα μόνο μικρό κομμάτι για τις ομάδες, οι οποίες εν τέλει δεν ωφελούνται” Αυτές οι πρωτοβουλίες διαφέρουν ουσιαστικά από τις προτάσεις των ακτιβιστών, που έχουν ως στόχο “την οικονομική αναδόμηση των κοινοτήτων” προτάσσοντας προγράμματα ιδιοκτησίας. Οι δυο αυτές οπτικές εμφανίζονται ως παράλληλες πραγματικότητες, χωρίς οποιοδήποτε σημείο επαφής, “ένα όραμα για την ενδυνάμωση της κοινότητας ξεκινώντας από τα λαϊκά στρώματα και πηγαίνοντας προς τα πάνω, σε αντίθεση με την αντιμετώπιση των μαύρων πολιτών ως την απόληξη ενός νεοφιλελεύθερου κύματος παρέμβασης”.

Οι ακτιβιστές δεν θεωρούν ότι η διοίκηση της πόλης είναι ικανή να διαδραματίσει τον ηγετικό ρόλο που απαιτείται. Ο σκεπτικισμός τους φαίνεται βάσιμος, αν και υπήρξε μια μορφή αναγνώρισης των προσπαθειών που κάνει ο δήμος για “να εκπαιδευτούν οι κάτοικοι αναφορικά με τον τρέχοντα ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης”.

Επίσης, τα εργαστήρια συμμετοχικής κατάρτισης του προϋπολογισμού της πόλης παρατέθηκαν ως “ένα απλό και θετικό παράδειγμα συμμετοχής της κοινότητας, ...κάτι που η αστυνομία δεν κάνει”. Οι ερωτηθέντες ακτιβιστές, όμως, μίλησαν και για τη σταδιακή εδραίωση ενός διακυβερνητικού μοντέλου “*δυο ταχυτήτων*”, φέρνοντας ως παράδειγμα τις παρεμβάσεις στις περιοχές του Port Covington και του Sandtown. Στο Port Covington λαμβάνει χώρα η μεγαλύτερη επένδυση στην ιστορία της πόλης, το πρόγραμμα για την ανάπλαση της προκυμαίας της Βαλτιμόρης, ύψους 660 εκατομμυρίων δολαρίων, η οποία χρηματοδοτείται κυρίως μέσω της αύξησης της φορολογίας. Η ανάπλαση αυτής της έκτασης των 800 στρεμμάτων (80 εκτάρια), πρώην σιδηροδρομικών και βιομηχανικών εγκαταστάσεων, θεωρείται ότι δημιουργεί μια “*πόλη μέσα στην πόλη*” που θα αποτελείται από σπίτια, γραφεία, εμπορικούς χώρους και πάρκα, όπου θα στεγάζονται 10-15.000 νέοι κάτοικοι. Αντίθετα, το Sandtown στη Δυτική Βαλτιμόρη, μια από τις πιο επιβαρυνμένες γειτονίες της πόλης αλλά και ο τόπος της εξέγερσης του Απριλίου 2015, αποτελεί πλέον σημείο αναφοράς του προγράμματος CORE (2016), μια πρωτοβουλία της πολιτείας και του δήμου για κατεδαφίσεις και αστική ανάπτυξη, η οποία εστίασε σε 400 εγκαταλελειμμένα κτίρια. Κάποιοι αντιμετώπισαν τις κατεδαφίσεις και την επακόλουθη μετεγκατάσταση του πληθυσμού του Sandtown ως αναμενόμενη εξέλιξη. “*Όταν επιτρέπεται αυτή η μεγάλη αποεπένδυση, δεν υπάρχει άλλη επιλογή από την κατεδάφιση*”. Άλλοι το αντιμετώπισαν ως τη συνήθη πρακτική η οποία “*αδιαφορεί για την κοινότητά μας... χωρίς καν να ληφθούν υπόψη οι αιτίες που οδήγησαν στην παρακμή και στην εγκατάλειψη τόσων κτιρίων και οικοδομικών τετραγώνων... μια αργή διαδικασία εξευγενισμού μιας υποβαθμισμένης περιοχής*” Οι ταραχές έχουν οδηγήσει σε μια αλλαγή στον τρόπο αντιμετώπισης των ζητημάτων, αλλά τι παραπάνω; Όπως δήλωσε κάποιος σε μια συνέντευξη, “*η συζήτηση μπορεί να αλλάξει, αλλά τα συστήματα δεν αλλάζουν*”

Τι έπεται; Η ανάληψη τοπικής δράσης και η μεταρρύθμιση της αστυνομίας

Ωστόσο, αν και οι απόψεις δίστανται ως προς τον τρόπο με το οποίο η Βαλτιμόρη οφείλει να πορευτεί μπροστά, οι περισσότεροι ερωτηθέντες εμφάνισαν αρκετούς λόγους αισιοδοξίας για το μέλλον της πόλης. Ορισμένοι τόνισαν την ανάγκη για συναίνεση, μέσω “*της εύρεσης εποικοδομητικών τρόπων συνεργασίας*”. Άλλοι, προσηλωμένοι στην πολιτική της αντίστασης, τόνισαν την ανάγκη μιας ολοκληρωτικής και ρηξικέλευθης αλλαγής. Η φωνή των νεαρών μαύρων ακτιβιστών, “*οι οποίοι δεν αναγνωρίζουν τη λογική των τοπικών ΜΚΟ*” έχει σαφώς ισχυροποιηθεί μετά την εξέγερση. Επομένως, η αναμενόμενη ανάληψη δράσης από μέρους τους θα αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για το τι θα ακολουθήσει.

Δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι η αντιμετώπιση του κρίσιμου ζητήματος της αστυνόμευσης της πόλης θεωρήθηκε ως προϋπόθεση για οποιαδήποτε άλλη πολιτική πρωτοβουλία. Όπως εξήγησε ένας ερωτώμενος: “*Σχέσεις αστυνομίας-κοινότητας... Νομίζω ότι όλα τα άλλα είναι τόσο ασήμαντα... Αυτός ο εργολάβος που αναπτύσσει το Port Covington δεν έχει απολύτως καμία σχέση με την καθημερινότητά μου... Αλλά εμπλέκομαι σε τέτοιου είδους συζητήσεις όλη την ώρα. Γιατί κανείς θα πρέπει να πιστέψει ότι τέτοιου είδους συζητήσεις είναι αποδεκτές στην Αμερική; Έχουν γίνει ο κανόνας και δεν θέλω να είναι ο κανόνας*”.

Η διαιρεμένη πόλη της Βαλτιμόρης αποτελεί μια ακραία περίπτωση διακυβέρνησης σε σχέση με τις επικρατούσες συνθήκες στις άλλες πόλεις της μελέτης μας - ακόμη και της Αθήνας. Τελικά, η έρευνα αναδεικνύει την επιτακτική ανάγκη να αναγνωριστούν καταρχήν οι διακρίσεις που πλήττουν την πόλη, για να αναζητηθούν στη συνέχεια, οι διαδρομές εκείνες που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη διακοινοτική συνύπαρξη. Η απόδραση της πόλης από την αμείλικτη δημοσιονομική συμπίεση, καθώς και τη βία και τη φτώχεια που συνδέονται με αυτή, θα ήταν ένα τεράστιο βήμα προς τα εμπρός. Η πόλη βρίσκεται σε ένα σημαντικό σημείο καμής.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ: Η ΒΑΡΚΕΛΩΝΗ ΚΑΙ Ο ΝΕΟΣ ΚΟΙΝΟΤΙΣΜΟΣ

Η Βαρκελώνη είναι η πρωτεύουσα της Καταλονίας, μιας περιοχής με ισχυρή εθνική ταυτότητα, στο Βορειοανατολικό τμήμα της Ισπανίας. Με πληθυσμό 1.608.746, είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη στη χώρα μετά τη Μαδρίτη. Από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1992 και μετά, η Βαρκελώνη έχει αποτελέσει πόλο έλξης για τους τουρίστες. Η δυναμική του τουριστικού της τομέα, σε συνδυασμό με μια ιδιαίτερα διεθνοποιημένη οικονομία, την καθιστά μία από τις πιο ευημερούσες πόλεις της Ισπανίας.

Το οικονομικό κραχ του 2008 έπληξε πολύ έντονα την κοινωνικοοικονομική δομή της πόλης, προκαλώντας απότομη αύξηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των κοινωνικών ανισοτήτων. Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε σε 18,6% το 2012 (23,8% στην Καταλονία, 25% στην Ισπανία). Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας έφθασε το 18,2% το 2011 (20,5% στην Καταλονία, 20,6% στην Ισπανία). Οι εισοδηματικές ανισότητες αυξήθηκαν έντονα στα χρόνια της οικονομικής ύφεσης και το χάσμα που παρατηρείται στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών ανάμεσα στις πλουσιότερες και τις φτωχότερες γειτονίες διευρύνθηκε απότομα. Παρά τις ενδείξεις για οικονομική ανάκαμψη, τα σημάδια της κρίσης συνεχίζουν να υφίστανται αναφορικά με την εργασιακή ανασφάλεια, τη συρρίκνωση των δημόσιων δαπανών, τον αποκλεισμό που συνδέεται με τη στέγαση και την κοινωνική και χωρική πόλωση.

Η πολιτική της Βαρκελώνης έχει αλλάξει δραματικά από την αρχή της κρίσης. Μετά από 32 χρόνια κεντροαριστερής κυβέρνησης υπό την ηγεσία του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Καταλονίας (PSC), οι τοπικές εκλογές του 2011 έφεραν στην εξουσία ένα συντηρητικό συνασπισμό, υπό την ηγεσία του δημάρχου της πόλης Xavier

Trias (2011 - 2015). Οι εκλογές του 2011 επιτάχυναν την μακρά και βαθιά παρακμή του Κόμματος των Σοσιαλιστών της Καταλονίας (PSC), η οποία διαφαίνονταν ήδη από τη δεκαετία του 1990. Το 1991, το PSC κέρδισε 21 από τις 41 έδρες στο Δημοτικό Συμβούλιο και το 42,95% του συνόλου των ψήφων. Μέχρι το 2011, το μερίδιό του είχε μειωθεί στο 22,14% και στις 11 έδρες, γνωρίζοντας την ήττα για πρώτη φορά μετά τις εκλογές του 1979, τις πρώτες μετά την πτώση του Φράνκο. Το 2015, το PSC αντιμετώπισε μια ακόμη δραματική πτώση, κερδίζοντας μόλις το 9,63% των ψήφων και 4 έδρες, καταλήγοντας στην τέταρτη θέση. Αντίθετα, η ριζοσπαστική αριστερά έχει πετύχει μια δραματική ανάκαμψη, μέσω του συνασπισμού Barcelona en Comú (BeC -Βαρκελώνη από Κοινού).

Ένα Νέο Κεφάλαιο: Οι Indignados και η Άνοδος της Νέας Αριστεράς

Η έκρηξη του κινήματος των Indignados (επίσης γνωστό και ως κίνημα 15M) την άνοιξη του 2011 εκκίνησε μια διαδικασία αναζωπύρωσης και ανασύνδεσης της αριστεράς στην πόλη που ανδρώθηκε με την εκλογική νίκη της Barcelona en Comú (BeC) στις εκλογές του Μάιου 2015 σηματοδοτώντας έτσι το ξεκίνημα αυτού που ορισμένοι ονομάζουν *“ο νέος κοινοτισμός”*

Η BeC είναι μια ριζοσπαστική αριστερή πολιτική πλατφόρμα που συστάθηκε το 2014 μέσω ποικίλων παλαιών και νέων κοινωνικών κινήματων και πολιτικών οργανώσεων. Η Ada Colau, η πρώτη ηγέτης του κινήματος ενάντια στις εξώσεις, είναι η χαρισματική ηγέτης αυτού του συνασπισμού και η

σημερινή δήμαρχος της Βαρκελώνης. Στις εκλογές του 2015, η BeC έλαβε το 25,1% των συνολικών ψήφων, κερδίζοντας σε 53 από τις 73 γειτονίες της πόλης και επιτυγχάνοντας ιδιαίτερα καλά αποτελέσματα στις περιοχές χαμηλού εισοδήματος. Τέσσερεις από τις πέντε μεγαλύτερες πόλεις της Ισπανίας σήμερα διέπονται από συνασπισμούς κατά της λιτότητας, συμπεριλαμβανομένης της Μαδρίτης, με σημαντική επιρροή στην εθνική πολιτική σκηνή.

Διδάγματα από τη Βαρκελώνη: Υπάρχει μια εναλλακτική λύση στην λιτότητα!

Η εμφάνιση της BeC αντικατοπτρίζει τόσο την ένταση όσο και το βάθος της κρίσης που πλήττει ολόκληρη την Ισπανία, καθώς και τη δυναμική των προοδευτικών κοινωνικών κινήματων και των πολιτικών οργανώσεων που κινούνται στις πόλεις. Διαπιστώσαμε μια ευρεία συναίνεση στο ότι η κρίση του 2008 διαφέρει από τις προηγούμενες κρίσεις λόγω του βάθους και του πολυδιάστατου χαρακτήρα της.

“Αυτή η κρίση, όπως μου φαίνεται εμένα, σηματοδοτεί ένα ‘πριν και μετά’ για πολλούς ανθρώπους, όσον αφορά την αντίληψη τους για το οικονομικό σύστημα στο οποίο ζούμε και για το δημοκρατικό σύστημα, για την πολιτική που έχουμε βιώσει” (Δημοσιογράφος)

Η κρίση έχει δημιουργήσει τρεις κύριους τύπους πολιτικής αντίδρασης στη Καταλονία: α) συντηρητισμός - μια στάση υπέρ της ηγεσίας των παλιών συντηρητικών και σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων· β) απόσχιση - το τεράστιο κίνημα υπέρ της ανεξαρτησίας της Καταλονίας· και, γ) ριζοσπαστικοποίηση – η επάνοδος μια ανατρεπτικής αριστεράς, με μεγάλη παράδοση στους δήμους, ενισχυόμενη από το κίνημα των Indignados και τις κινητοποιήσεις ενάντια στις εξώσεις και στους πλειστηριασμούς των κατοικιών. Η συμβολή των αποσχιστικών και των ριζοσπαστικών αριστερών κινήματων στη Βαρκελώνη - με πολλά σημεία διασταύρωσης αλλά και συγκρούσεων μεταξύ τους - κατέστησε την πόλη της Βαρκελώνης ίσως το πιο σημαντικό πεδίο πολιτικής αντίστασης στην Ευρώπη ενάντια στις επιπτώσεις της κρίσης και της λιτότητας. Με άλλα λόγια, το ενδεχόμενο μιας

εναλλακτικής πολιτικής διαφαίνεται πιο κοντά από ποτέ για μια από τις πόλεις που επλήγησαν περισσότερο από την κρίση του 2008.

“Οι άλλες κρίσεις δεν προκάλεσαν ακριβώς μια ριζική πολιτική αλλαγή προς τα αριστερά, αλλά αυτή τη φορά, ως αποτέλεσμα πολλών παραγόντων, υπήρξε μια πολιτική αλλαγή στην πόλη και, ανάλογα, μια πολιτική και ιδεολογική αλλαγή σε καταλανικό επίπεδο” (Δημοσιογράφος)

Οι πόλεις μπορούν να οδηγήσουν στην κοινωνική και πολιτική αναγέννηση.

Τα πρώτα δύο χρόνια της διακυβέρνησης BeC έχουν δημιουργήσει μεγάλες προσδοκίες για τη δημιουργία ενός νέου αριστερού πολιτικού σχεδίου από τη βάση προς την κορυφή, με τις πόλεις να παίζουν καθοριστικό ρόλο. Η πολιτική ατζέντα της BeC συνδυάζει την κλασική πολιτική αρχή της κοινωνικής και χωρικής αναδιανομής με εκείνες του τοπικισμού (δήμος), τις ριζοσπαστικές συμμετοχικές μορφές και την αξιοποίηση και διαχείριση των Κοινών Αγαθών (όπου τα Κοινά Αγαθά αναφέρονται σε πόρους οι οποίοι, μέσα από μια σχέση εμπιστοσύνης, θα ανήκουν ή θα επηρεάζουν μια ολόκληρη κοινότητα αλλά δεν θα βρίσκονται υπό τον άμεσο κρατικό έλεγχο).

“... πάντα ένιωθα να έχω μια ισχυρή δέσμευση προς τον κοινοτισμό και έχω την άποψη ότι εμείς δεν αντικαθιστούμε απλά και μόνο τους ανθρώπους που βρίσκονται στην εξουσία, αλλά αλλάζουμε και τους τρόπους με τους οποίους διαδραματίζονται τα πράγματα. Πρέπει να προσπαθήσουμε ώστε τα θεσμικά όργανα να γίνουν πιο ανοιχτά. Εάν υπάρχει ένας τρόπος απ’ όπου μπορείς αυτό να το επιτύχεις, αυτός είναι η πόλη” (Δημοτικός Σύμβουλος)

“Τα Κοινά Αγαθά δεν είναι χώροι που ανήκουν στον δημόσιο τομέα, αλλά αντιπροσωπεύουν ένα κοινό πλούτο που ανήκει σε όλους. Με τα χαρακτηριστικά της καθολικότητας, της αναδιανομής,

και της προσβασιμότητας... το χαρακτηριστικό του” παραλείπεται σε πολλά έργα δημόσιας διοίκησης. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο πιστεύω ότι τα Κοινά Αγαθά είναι πιο ικανά να λειτουργούν ως, “δημόσια” απ’ ότι η δημόσια διοίκηση από μόνη της (κυβερνητικός αξιωματούχος).

Ωστόσο, τα εμπόδια που αντιμετωπίζει η νέα αριστερά είναι ανυπέρβλητα.

Τα δύο πρώτα χρόνια του συνασπισμού BeC δείχνουν την τεράστια έκταση των εμποδίων που πρέπει να ξεπεραστούν προκειμένου να επιτευχθεί μια ριζοσπαστική αλλαγή. Πρώτα απ’ όλα, η BeC δε διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία στο Δημοτικό Συμβούλιο, γεγονός που την υποχρεώνει να συνασπιστεί με το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Καταλονίας PSC. Αντιμετωπίζει επίσης αντίσταση λόγω της δημοτικής γραφειοκρατίας, της δημοσιονομικής πίεσης που ασκείται από τα περιφερειακά και τα εθνικά πλαίσια, καθώς και από τις περιορισμένες αρμοδιότητες που διαθέτει σε βασικούς άξονες πολιτικής - κυρίως στη στέγαση. Οι μεγαλύτεροι περιορισμοί που αντιμετωπίζουν όλες οι πόλεις, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, περιλαμβάνουν τον παγκόσμιο χαρακτήρα των οικονομικών και χρηματοπιστωτικών ροών και την ιδεολογία υπέρ της λιτότητας που καθοδηγείται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και τις οικονομικές ελίτ. Όπως δήλωσε ένα μέλος μιας κοινοτικής οργάνωσης:

“Τα εργαλεία είναι πολύ λίγα και οι προσδοκίες πάρα πολλές. Πώς μπορεί το Δημοτικό Συμβούλιο μιας πόλης που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον παγκόσμιο χάρτη, που προσελκύει μεταναστευτικές ροές, ροές κεφαλαίων... πώς μπορεί να διαχειρίζεται μια δύναμη που δεν την κατέχει; Το Δημοτικό Συμβούλιο δεν έχει την πλήρη εξουσία της πόλης, αλλά ένα πολύ μικρό της μέρος.”

Αυτή η πραγματικότητα σημαίνει ότι ενώ ο νέος κοινοτισμός της Βαρκελώνης και η δέσμευση για ριζοσπαστική συμπαραγωγή πολιτικής αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό ξεκίνημα, δεν αποτελεί και το τέλος της διαδρομής. Οι αγώνες που εμφανίζονται στις πόλεις πρέπει να κερδίσουν έδαφος τόσο στο εθνικό όσο και στο διεθνές επίπεδο.

Οι πόλεις πρέπει να ενωθούν για να νικήσουν τη λιτότητα.

Ταυτόχρονα, υπάρχει περιθώριο ελιγμών. Οι ερωτηθέντες μας ανέδειξαν και συζήτησαν μια ποικιλία στρατηγικών που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι τοπικές κυβερνήσεις για την προώθηση ριζικών πολιτικών αλλαγών. Σε θεσμικό επίπεδο, αυτές περιλαμβάνουν τη μεγιστοποίηση της δημιουργικής χρήσης των εξουσιών που παρέχονται στους δήμους, και την επένδυση των πλεονασμάτων και αποθεματικών τους - και όχι τη συσσώρευση τους (απαίτηση που έγινε από συνδικαλιστές ακτιβιστές στο Λέστερ). Μια άλλη κρίσιμη στρατηγική είναι η δημιουργία πολιτικών συμμαχιών μεταξύ των πόλεων, των κοινωνικών κινημάτων και των κοινοτικών οργανώσεων, η οποία θα ασκήσει πίεση στις ανώτερες βαθμίδες της κυβέρνησης. Διαπιστώσαμε ότι σε συνδυασμό, οι προσεγγίσεις αυτές είναι ικανές να αλλάξουν τις αντιλήψεις των πολιτών αναφορικά με τις πολιτικές δυνατότητες που υπάρχουν, εξαπλώνοντας την πολιτική συμμετοχή αλλά και τη ριζοσπαστικοποίηση μέσα και έξω από την πόλη, σε περιφερειακή και εθνική κλίμακα.

Τα συμπεράσματά μας κινούνται σε δύο επίπεδα. Πρώτον, το Δημοτικό Συμβούλιο χρειάζεται τα κινήματα και τα κινήματα χρειάζονται το Δημοτικό Συμβούλιο. Δεύτερον, για την αντίσταση απέναντι στη λιτότητα που επιβλήθηκε στις ανώτερες βαθμίδες της κυβέρνησης, οι πόλεις πρέπει να ενωθούν σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο, σε ένα κοινό αγώνα. Η δήμαρχος Ada Colau συνόψισε τη θέση της Βαρκελώνης στα πλαίσια αυτού του αγώνα.

“Πιστεύω ότι η Βαρκελώνη είναι το κλειδί για τον επαναπροσδιορισμό της πολιτικής και ότι ο δήμος είναι απαραίτητος για τη βελτίωση της δημοκρατίας μας. Αυτός είναι ο αιώνας των γυναικών και ο αιώνας των πόλεων. Και δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος να προχωρήσουμε προς τα εμπρός σε αυτή τη συναρπαστική πολιτική στιγμή εκτός από τον νέο κοινοτισμό, όπου η κυβέρνηση θα βρίσκεται όσο πιο κοντά γίνεται στους πολίτες. Δεν μπορώ να σκεφτώ καλύτερη πόλη από τη Βαρκελώνη, η οποία χαίρει μεγάλης εκτίμησης και συγκεντρώνει το διεθνές ενδιαφέρον. Η αλλαγή της πολιτικής ατζέντας υλοποιήθηκε μέσω αυτής της εντολής και φέρνει αποτελέσματα” (Nació Digital, 10/04/2017)

ΔΟΥΒΛΙΝΟ: ΑΜΦΙΣΒΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΛΙΤΟΤΗΤΑ Σ' ΕΝΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Το Δουβλίνο, η πρωτεύουσα της Ιρλανδίας έχει πληθυσμό 1,3 εκατομμύρια κατοίκους και φιλοξενεί το ένα τρίτο του πληθυσμού της χώρας. Η οικονομική δραστηριότητα στην περιοχή του Δουβλίνου αντιπροσωπεύει το 47% του ΑΕΠ της Ιρλανδίας, ενώ η πόλη και έχει το υψηλότερο μέσο διαθέσιμο εισόδημα ανά άτομο στη χώρα. Το Δουβλίνο είναι σήμερα η τρίτη πόλη στον κόσμο σε άμεσες ξένες επενδύσεις (FDI). Λειτουργεί ως κόμβος για τις παγκόσμιες εταιρείες πληροφορικής και λογισμικού (IT), ενώ αρκετές από τις μεγαλύτερες εταιρείες του κλάδου έχουν την έδρα τους στο Δουβλίνο. Η ελκυστικότητα της πόλης απέναντι σε εγχώριους αλλά και διεθνείς επενδυτές είναι μία από τις κύριες κινητήριες δυνάμεις του χωρικού σχεδιασμού και της πολιτικής. Επίσης, οι φορολογία των επιχειρήσεων αποτελεί την κύρια πηγή χρηματοδότησης για το Δήμο του Δουβλίνου (DCC).

Το Δουβλίνο χρησιμοποίησε τη λιτότητα εδραιώνοντας πολιτικές υπέρ των επιχειρήσεων.

Όπως τόνισαν πολλοί από τους ερωτηθέντες, η λιτότητα στο Δουβλίνο χρησίμευσε ως μια ιδεολογία για την επέκταση και την εδραίωση πολλών πολιτικών και προγραμμάτων που εφαρμόζονται ήδη από τη δεκαετία του 1990, αποσκοπώντας κυρίως να καταστήσουν την πόλη ελκυστική στους επενδυτές. Πράγματι, όπως δείχνει η έρευνά μας, η λιτότητα έχει δώσει την ευκαιρία να περιοριστούν περαιτέρω τα κονδύλια για την κοινωνική πολιτική, ενώ ανάλογα μειώθηκαν και οι δραστηριότητες των ομάδων της κοινωνίας των πολιτών. Σ' αυτό το πλαίσιο εμφανίζεται η εξής αντίφαση: ενώ, όπως τονίζει ο Ιρλανδός Υπουργός Οικονομικών, με το βλέμμα στραμμένο στις παγκόσμιες αγορές, η Ιρλανδία δεν είναι Ελλάδα

και το Δουβλίνο δεν είναι Αθήνα, ο θυμός και η απογοήτευση του κόσμου για τις περικοπές στο όνομα της λιτότητας είναι εμφανής. Μια νέα μορφή πολιτικής αναγέννησης λαμβάνει χώρα στην πόλη με ποικίλες πρακτικές αντίστασης και αλληλεγγύης.

Η λιτότητα πλήττει περισσότερο τους φτωχότερους

Υπήρξαν οκτώ προϋπολογισμοί λιτότητας στην Ιρλανδία μεταξύ των ετών 2008 και 2014 και οι επιπτώσεις τους ήταν έντονες και βαθιές. Έχει σημειωθεί σημαντική αύξηση της ανεργίας και το συνολικό ποσοστό των ατόμων που βρίσκονται σε συνθήκες φτώχειας έχει ανέλθει στο 15,8%, ενώ η ανισότητα έχει διευρυνθεί δραματικά. Στις επιπτώσεις της λιτότητας σημειώνεται και η αύξηση των διακρίσεων που σχετίζονται με το φύλο. Στο Δουβλίνο, όπου τα ποσοστά αποστέρησης αυξήθηκαν σημαντικά κατά τη διάρκεια των ετών λιτότητας - από 10,5% το 2008 σε 28,1% το 2013 - υπάρχει απόλυτη συμφωνία μεταξύ των συμμετεχόντων στην έρευνα ότι η λιτότητα έπληξε τους φτωχότερους περισσότερο, παρόλο που και οι μεσαίες τάξεις έχουν επηρεαστεί σοβαρά. Όπως ανέφερε ένας από τους ερωτηθέντες, *“Η κυβέρνηση δεν ύψωσε το ανάστημά της απέναντι στους εκβιαστές. Επέλεξε να το υψώσει στους αδύναμους. Και έτσι η λιτότητα και η σκληρότητα ήταν ως επί το πλείστον μονόπλευρες... έπληξαν τους πιο αδύναμους ανθρώπους - τόσο έμμεσα όσο και συνειδητά.”* Η αδικία της άνισης κατανομής των βαρών επισημάνθηκε από πολλούς ερωτηθέντες. Όπως κάποιος ανέφερε κατά τη διάρκεια μιας ομάδας εστίασης: *“Αυτό που μου κάνει εντύπωση με την λιτότητα είναι ότι είναι εντελώς άδικη. Είναι εξαιρετικά άδικη. Και ότι είμαστε αναγκασμένοι να κουβαλάμε το βάρος του φορτίου εξ' αιτίας μιας τάξης ανθρώπων που ουσιαστικά*

είναι κερδοσκόποι. Έδρασαν κερδοσκοπικά και έχασαν. Αντί να επιβαρυνθούν με τις απώλειές τους, τις μετέφεραν σε μας” (Κάτοικος).

Υπήρξε μια πτώση 21% του μέσου διαθέσιμου εισοδήματος σε ολόκληρη την πόλη και η μείωση του επιδόματος ανεργίας ανέρχεται στο 22%. Αντίστοιχα, ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε από 38.000 το 2006 σε 90.000 το 2012. Αν και ο αριθμός αυτός μειώθηκε σε 75.000 το 2015, οι ερωτηθέντες επισημαίνουν τις συνεχείς δυσκολίες στην πληρωμή χρεών και λογαριασμών, ενώ η φτώχεια και η ανισότητα παραμένουν αμείωτες.

Παρά το ότι η κυβέρνηση τονίζει διαρκώς ότι δεν έχουν μειωθεί οι βασικές κοινωνικές παροχές στους προϋπολογισμούς της λιτότητας, οι εκτεταμένες περικοπές σε υποστηρικτικές παροχές και υπηρεσίες έχουν επηρεάσει έμμεσα ένα ευρύ φάσμα τομέων. Όπως επισημαίνει ένας από τους συμμετέχοντες στην προαναφερόμενη ομάδα εστίασης *“δεν σε χτυπάνε ευθέως σε ένα τομέα, αλλά κάθε μορφή υποστήριξης έχει εμμέσως επηρεαστεί”* (κάτοικος). Η χρηματοδότηση του προγράμματος για την αντιμετώπιση της ραγδαίας εξάπλωσης των ναρκωτικών, για παράδειγμα, έχει μειωθεί κατά 44%, ενώ πολλά σχετικά με το συγκεκριμένο ζήτημα κονδύλια έχουν απλώς καταργηθεί.

Η λιτότητα είναι η χαμένη ευκαιρία για την ανάπτυξη της τοπικής δημοκρατίας

Η τοπική κυβέρνηση στην Ιρλανδία είναι εξαιρετικά αδύναμη και η Ιρλανδική διακυβέρνηση χαρακτηρίζεται από έναν εξαιρετικά υψηλό βαθμό συγκεντρωτισμού.

Ο Δήμος του Δουβλίνου δεν αποτελεί εξαίρεση. Η μεταρρύθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης η οποία έγινε κατά τη διάρκεια της λιτότητας προωθήθηκε στο όνομα της εμβάθυνσης της τοπικής δημοκρατίας. Στην πραγματικότητα, όμως, οδήγησε κυρίως στη μεταφορά ευθυνών και αρμοδιοτήτων από το

κεντρικό στο τοπικό κράτος εν μέσω περικοπών του προϋπολογισμού. Όσον αφορά τις υπόλοιπες διαστάσεις της μεταρρύθμισης, υπάρχει μια γενική συμφωνία ότι δεν υλοποιήθηκαν. Όπως σημείωσε ένας τοπικός πολιτικός: *“Η λιτότητα, κατά τη γνώμη μου, άνοιξε ένα μεταρρυθμιστικό παράθυρο. Στο τέλος, όμως, το μεταρρυθμιστικό κύμα ήταν πολύ περιορισμένο... Νομίζω ότι χάθηκε μια ευκαιρία”*. Άλλοι δημοτικοί σύμβουλοι ήταν ακόμα πιο ευθείς. Όπως αναφέρθηκε, *“Κάνουμε όλη αυτή τη συζήτηση για την πολιτική μεταρρύθμιση, αλλά δε τη βλέπω. Η μεταρρύθμιση στη δική μας περίπτωση σημαίνει περικοπές”*.

Η λιτότητα ως επίθεση εναντίον ομάδων της κοινωνίας των πολιτών.

Η λιτότητα, ακόμα και μέσα από τις εργασίες του Δημοτικού Συμβουλίου, συνοδεύτηκε από μια προσπάθεια *“εξορθολογισμού”* των ομάδων της κοινωνίας των πολιτών, μέσω της ένταξής τους στις νέες Δημοτικές Επιτροπές Τοπικής Ανάπτυξης. Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες σ’ αυτά τα σχήματα, οι συγκεκριμένες επιτροπές λειτουργούν με εξαιρετικά τυποποιημένο τρόπο, χωρίς να αφήνουν περιθώρια για συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων.

Παρόλο που οι κινήσεις για τον έλεγχο των ομάδων της κοινωνίας των πολιτών άρχισαν με τη μείωση της κρατικής τους στήριξης γύρω στο 2002, οι προσπάθειες αυτές εντάθηκαν περαιτέρω κατά την περίοδο της λιτότητας. Οι περικοπές κονδυλίων για τις πολιτικές που αφορούν τον κοινοτικό τομέα ανέρχονταν στο 35%, ενώ οι μικρότερες, περισσότερο πολιτικά ενεργές κοινοτικές οργανώσεις επλήγησαν δυσανάλογα. Σύμφωνα με έναν από τους ερωτηθέντες, *“υπήρχαν περίπου 55.000 άνθρωποι που εργάζονταν στο χώρο των κοινοτήτων της πόλης και, μετά την εφαρμογή της λιτότητας, περίπου 20.000 απ’ αυτούς απομακρύνθηκαν. Επομένως, υπήρξε μια μεγάλη σφαγή αν θέλετε”* (Κοινοτικός ακτιβιστής).

Πολλοί από τους ερωτηθέντες θεωρούν τη συγκεκριμένη εξέλιξη ως αποτέλεσμα μιας σκόπιμης στρατηγικής από την πλευρά του κράτους. Όπως σημειώθηκε, *“Ήταν σαν είμαστε στημένοι στην γωνία... Αισθάνθηκα λίγο σαν να μου επέβαλαν πράγματα... Ήταν σαν να σου λέγανε ότι τώρα θα σας δώσουμε ένα μάθημα και θα προστατεύσουμε μόνο τον πυρήνα - ο πυρήνας είναι οι ίδιοι, ξέρετε...”* (εκπρόσωπος κοινότητας). Ανάλογα σχόλια ακούστηκαν και από αλλού. *“Σίγουρα πιστεύω ότι ήταν μία από τις προτεραιότητες της σημερινής κυβέρνησης, αφού ήδη από την ημέρα της ανάληψης της εξουσίας είχαν τονίσει ότι οι εποχές των συνεργασιών με τις κοινότητες θα φτάνανε στο τέλος τους - νομίζω ότι η φράση που χρησιμοποιούνταν συχνά ήταν ότι θα έκοβαν τα φτερά τους. Και το έκαναν”* (Τοπικός Πολιτικός). Για τις εναπομείνουσες ομάδες, οι δραστηριότητές τους περιορίζονται πλέον μόνο στην παροχή απτών υπηρεσιών, καθώς οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τη έρευνα και την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και υποστήριξης δε χρηματοδοτούνται πλέον. Παράλληλα, ο εργασιακός φόρτος αυξήθηκε εντυπωσιακά. Για παράδειγμα, μια ΜΚΟ που κάλυπτε μια περιοχή 15.000 ατόμων, πλέον καλύπτει ένα ολόκληρο διαμέρισμα 125.000 άτομα χωρίς, όμως την ανάλογη αύξηση του προσωπικού. Όταν ρωτήθηκαν για πως θα καταφέρουν να χειριστούν αυτές τις υποθέσεις, ένας από τους εργαζόμενους του οργανισμού σημείωσε ότι *“σίγουρα η διαδικασία θα γίνει επιφανειακά”*

Οι περικοπές και ο έλεγχος των μικρών τοπικών οργανώσεων έχει επηρεάσει τις κοινότητες με πολλούς τρόπους. Εκτός από την προφανή μείωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, η στενότητα της κρατικής χρηματοδότησης αφήνει έκθετες τις οργανώσεις και ανυπεράσπιστες τις κοινότητες. Παράλληλα, οι χώροι που υπήρχαν κάποτε για την άσκηση κριτικής και την έκφραση διαφωνιών στα πλαίσια των τοπικών κοινοτήτων έχουν περιοριστεί, αν δεν έχουν κλείσει. Όπως σημείωσε ένας από τους ερωτηθέντες *“...αισθανόσουν ότι η φωνή σου*

ήταν... αισθανόσουν σαν να είχες στραγγαλιστεί επειδή δεν μπορούσες να ασκήσεις ενεργά κριτική για αν το έκανες, κινδύνευες να μη λάβεις το χρηματοδότηση. Δεν είχες πλέον μια ανεξάρτητη φωνή. Και οι περισσότεροι οργανισμοί βασίζονταν στην κρατική χρηματοδότηση. Και έτσι κατά κάποιο τρόπο, είχες φιμωθεί” (Κοινοτική οργάνωση).

Οι πολίτες αντιμετωπίζουν την λιτότητα με καινοτόμους και επαναστατικούς τρόπους

“Οι άνθρωποι έχουν απλά αγανακτήσει. Όχι γιατί είναι αριστεροί. Όχι επειδή είναι ριζοσπαστικοί και επαναστάτες. Επειδή έχουν εξαπατηθεί. Βλέπουν ότι δε θα έχουν συντάξεις. Δε βλέπουν μέλλον για τα παιδιά τους” (Δημοτικός Σύμβουλος).

Ενώ η λογική και οι πρακτικές της διακυβέρνησης της λιτότητας στο Δουβλίνο συμβαδίζουν με εκείνες των άλλων πόλεων που διερευνηθήκαν στα πλαίσια αυτής της μελέτης, οφείλουμε να επισημάνουμε και ορισμένες ιδιαιτερότητες. Οι λεγόμενες *“διαδηλώσεις για το νερό.”* Οι οποίες απέτρεψαν την επιβολή νέων χρεώσεων στις υπηρεσίες ύδρευσης (2014), έχουν ίσως λάβει τη μεγαλύτερη δημοσιότητα. Ωστόσο, οι ερωτηθέντες μας τόνισαν επανειλημμένα ότι αυτές οι διαμαρτυρίες δεν αφορούσαν ποτέ αποκλειστικά και μόνο το νερό. Αυτή ήταν απλά μια αφορμή για έναν απογοητευμένο, κουρασμένο και αγανακτισμένο λαό που αποφάσισε ότι η κατάσταση αυτή δεν μπορούσε πια να συνεχιστεί. Όπως δήλωσε ένας από τους ερωτηθέντες, *“Αυτό που ήθελε ο κόσμος ήταν να εκφράσει την ανησυχία του. Ο κόσμος ήθελε να εκφράσει την οργή του. Και αυτό το είδαν ως ένα μέσο για να το επιτύχουν. Αλλά δεν έγινε σε καμία περίπτωση μόνο για το νερό”* (Κοινοτική οργάνωση).

Ούτε πρόκειται για ένα κίνημα που βασίστηκε σε συγκεκριμένες τακτικές δράσης. Οι δημόσιες πορείες έγιναν μεν πρωτοσέλιδα στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, αλλά το κίνημα υιοθέτησε και άλλα διεκδικητικά μέσα. Συγκεκριμένα, δύο είναι τα

ΛΕΣΤΕΡ: ΤΟ ΑΦΗΓΗΜΑ ΤΟΥ “ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΛΙΤΟΤΗΤΑΣ”

στοιχεία αυτά που καθιστούν τις “διαδηλώσεις για το νερό” μοναδικές στην ιστορία της Ιρλανδίας. Το πρώτο είναι η ανομοιογένεια των εμπλεκόμενων ατόμων. Από μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2015 ανάμεσα σε 2.556 συμμετέχοντες προέκυψε ότι το 54% ήταν “καινούριοι στον χώρο του ακτιβισμού” - δηλ. δεν είχαν διαδηλώσει ποτέ και για τίποτα στη ζωή τους μέχρι τότε. Και όπως αναφέρθηκε από το 60% αυτών, ο λόγος για την διαμαρτυρία τους ήταν ότι “αυτή η κατάσταση με τη λιτότητα έχει παρατραβήξει”

Επιπλέον, πολλοί από τους ερωτηθέντες υπογράμμισαν ότι ένα μεγάλο ποσοστό διαδηλωτών ήταν γυναίκες. Έτσι, σε αντίθεση με την θεώρηση ότι πρόκειται για τους “συνήθεις υπόπτους” ή τον “εξαγριωμένο όχλο” - όπως επέλεξαν να το παρουσιάσουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης - η αντίσταση ενάντια στη λιτότητα φαίνεται ότι έχει αγγίζει όλες τις κοινωνικές ομάδες αλλά και τις γειτονίες της πόλης. Και, ως κίνημα, έχει εξελιχτεί και αναπτυχθεί από τη βάση προς τα πάνω. Παρόλο που γίνονται προσπάθειες από κάποια αριστερά κόμματα ώστε οι εν λόγω “νέοι” ακτιβιστές να εισέλθουν στους κόλπους της παραδοσιακής πολιτικής σκηνής, οι ερωτηθέντες αναφέρουν ότι οι περισσότεροι απ’ αυτούς προτιμούν τις εναλλακτικές πολιτικές διεξόδους. Η πρόκληση τώρα είναι να εμπλέξουμε τους νέους πολιτικούς δρώντες σε νέα διεκδικητικά μέτωπα.

Τί θα επακολουθήσει; Απαιτούνται νέες πολιτικές και πρακτικές εμπλοκής.

“Νομίζω ότι κάτι ουσιαστικό έχει αλλάξει όσον αφορά τη νοοτροπία και αντίληψη των ανθρώπων ως προς το πως βλέπουν τον κόσμο. Ενώ παλιότερα θα το είχαν αποδεχθεί όπως αποδέχονται την παρουσία της [Καθολικής] Εκκλησίας. Τώρα λένε, ‘Για στάσου’, καταλαβαίνεις.... “Ο αυτοκράτορας είναι γυμνός”. Και μόλις ανοίξει αυτό το κανάλι, τότε ο κόσμος αρχίζει να βλέπει και άλλα πράγματα” (Κοινοτική οργάνωση).

Η διακυβέρνηση της λιτότητας στο Δουβλίνο θα μείνει στη μνήμη τόσο για τις ίδιες τις τις πολιτικές, όσο και για τις οικονομικές και τις κοινωνικές της επιπτώσεις. Καθώς το κοινωνικό και ψυχολογικό κόστος κλιμακώθηκε, όμως, η πόλη βίωσε μια μορφή πολιτικής αναγέννησης. Μερικοί από τους ερωτηθέντες εκτιμούν την επικρατούσα μορφή αντίστασης στη λιτότητα ως ‘βίαιη’ και ‘αντιδημοκρατική’, η πλειοψηφία όμως τη βλέπει ως θετική εξέλιξη. Το Δουβλίνο μπορεί να μην είναι Αθήνα ή Βαρκελώνη, αλλά δεν είναι ούτε και Λέστερ, για να αποδεχτεί σιωπηρά το ‘ρεαλισμό της λιτότητας’ (βλ. Παρακάτω). Μια νέα διεκδικητική τάξη έχει εμφανιστεί και ένα από τα βασικά διδάγματα των τελευταίων ετών είναι ότι η δημόσια αντίσταση, αν αρθρωθεί, δεν μπορεί εύκολα να ελεγχθεί. Προς ώρας, οι αρχές φαίνεται ότι δεν λαμβάνουν αυτή την εξέλιξη σοβαρά υπόψη.

Η πρόκληση για τους πολιτικούς ιθύνοντες και για όσους χαράσσουν πολιτικές στο Δουβλίνο είναι πλέον να μάθουν να εξισορροπούν τα διαφορετικά συμφέροντα μέσα στην πόλη, δημιουργώντας ουσιαστικές μορφές συνεργασίας με τους νέους πολιτικούς δρώντες. Δεδομένης της τεράστιας ζημιάς που προκάλεσε η λιτότητα, αυτό το έργο δε θα είναι εύκολο. Θα απαιτηθούν νέες συμμετοχικές και διαβουλευτικές πολιτικές, οι οποίες οφείλουν να έρθουν σε ρήξη με τις παραδοσιακές πρακτικές διαμόρφωσης συμμαχιών. Και θα χρειαστεί χρόνος για την οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης ανάμεσα στην πολιτική κοινωνία και τις αγανακτισμένες και απογοητευμένες κοινότητες της πόλης.

Το Λέστερ είναι μια μεσαίου μεγέθους πόλη με πληθυσμό περίπου 342.000 άτομα και βρίσκεται στην περιοχή των East Midlands. Ίσως το πιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του είναι η εθνοτική ποικιλομορφία, με τις διάφορες εθνοτικές κοινότητες να αποτελούν την πλειοψηφία του πληθυσμού της πόλης. Πρόκειται για ένα σκληρό του Εργατικού Κόμματος του Ηνωμένου Βασιλείου, το οποίο κυριαρχεί στο Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης. Ο Σερ Πίτερ Σόουλσμπι, του Εργατικού Κόμματος, κατέχει τη θέση του δημάρχου από τότε που θεσπίστηκε ο θεσμός (2011), κερδίζοντας δύο εκλογές με το 55% των ψήφων.

Το Λέστερ ήταν κάποτε γνωστό ως η πόλη που “έντνε τον κόσμο” βιώνει τις έντονες οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της αποβιομηχάνισης. Οι πρόσφατες κυβερνητικές στατιστικές δείχνουν ότι το 2014, το Λέστερ είχε το χαμηλότερο ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών στο Ηνωμένο Βασίλειο, με μόλις £12,071. Η μέση ακαθάριστη εβδομαδιαία αμοιβή ανά εργαζόμενο ανήλθε μόλις στο 81% του εθνικού μέσου όρου, που είναι και η 7η χαμηλότερη στο Ηνωμένο Βασίλειο. Για πολλές χιλιάδες από τους κατοίκους του Λέστερ, η αμειβόμενη εργασία δεν προσφέρει καμία διαφυγή από τη φτώχεια. Η πόλη που θεωρητικά δεν θα μπορούσε να αντέξει οικονομικά την ‘εποχή της λιτότητας’ του David Cameron, διανύει τώρα το όγδοο έτος της.

Η λιτότητα είναι βαθιά ενσωματωμένη στην κουλτούρα της τοπικής αυτοδιοίκησης.

“Δεν είμαστε ευτυχείς να προβαίνουμε σε περικοπές, αλλά δεν μπορούμε να κατεβάσουμε έναν παράνομο ελλειμματικό προϋπολογισμό. Αν το κάνουμε, ο Eric Pickles θα έρθει απλά και θα αναλάβει τη διοίκηση του Δημοτικού Συμβουλίου” (Δημοτικός Σύμβουλος).

Είναι εντυπωσιακό το πόσο βαθιά έχει χαραχτεί η πολιτική της λιτότητας στην κουλτούρα της

τοπικής διακυβέρνησης και στην πολιτική νοοτροπία των βρετανικών δημοτικών αρχών. Ζωντανό παράδειγμα αποτελεί το Λέστερ, όπου το Δημοτικό Συμβούλιο, αν και αντιτίθεται πολιτικά στην λιτότητα, αποφάσισε ότι δεν θα αμφισβητήσει τις σχετικές αποφάσεις της κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου. Ονομάζουμε αυτήν την προσέγγιση “ρεαλισμό της λιτότητας”. Με αυτό τον όρο εννοούμε ότι ενώ οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες στο Δημοτικό Συμβούλιο δήλωσαν ότι αντιτίθενται πολιτικά στη λιτότητα, την υπηρετούν επιμελώς, αν και απρόθυμα, λόγω της θεωρούμενης από αυτούς απουσίας μιας ρεαλιστικής εναλλακτικής λύσης. Ο “ρεαλισμός της λιτότητας” υπογραμμίζει την ένταση της πολιτικής υποταγής της βρετανικής τοπικής αυτοδιοίκησης στην κεντρική εξουσία. Εκτός από τη χρήση των πόρων που υπάρχουν ως αποθεματικό στα Ταμεία τους, οι δήμοι δεν μπορούν να αντιπαρατεθούν στη λιτότητα χωρίς να παραβιάσουν το νόμο.

Η λογική του ρεαλισμού της λιτότητας προδιαγράφει τις πολιτικές επιλογές για το μέλλον της πόλης, περιορίζοντας τες, αφενός σε μια προσπάθεια διατήρησης των δημόσιων υπηρεσιών - παρέχοντας ένα ελάχιστο δίκτυο ασφαλείας εν μέσω περικοπών - και αφετέρου στις προσπάθειες ενίσχυσης της ανταγωνιστικής θέσης της τοπικής οικονομίας. Πολλοί ερωτηθέντες, φυσικά, θα ήθελαν τα πράγματα να είναι διαφορετικά.

Μέχρι το 2020, η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου θα έχει εφαρμόσει περικοπές στον προϋπολογισμό του Λέστερ της τάξης του 63%, συνεχίζοντας τη χρηματοδότηση μόνο στις υπηρεσίες εκείνες που οι δήμοι είναι υποχρεωμένοι από το νόμο να προσφέρουν. Η κατάργηση της Κεντρικής Επιχορήγησης των τοπικών αυτοδιοικήσεων από τον κρατικό προϋπολογισμό εντός της επόμενης τριετίας (2020), σηματοδοτεί το τέλος του κεντρικού κυβερνητικού ελέγχου στην άσκηση της πολιτικής σε τοπικό επίπεδο, αλλά και το τέλος της ίδιας της δημοσιονομικής

δικαιοσύνης, καθώς πόλεις με αδύναμες οικονομίες θα εγκλωβιστούν στα πενιχρά τοπικά φορολογικά τους έσοδα. Αν τα πράγματα συνεχίσουν ως έχουν, η μεταπολεμική τοπική αυτοδιοίκηση που παρείχε μια σειρά από κοινωνικές και άλλες υπηρεσίες στους κατοίκους της περιοχής, θα γίνει μια μακρινή ανάμνηση. Αλλά ακόμα και οι υπηρεσίες που οι δήμοι υποχρεούνται από το νόμο να προσφέρουν (σχολεία, παιδική μέριμνα, επιδόματα εύρεσης εργασίας, κλπ.), φαίνεται ότι θα παραμένουν παγιδευμένες σε ένα καθεστώς μόνιμης δημοσιονομικής στέρησης.

Η Ατζέντα της “Διοικητικής αποσυγκέντρωσης”:
Ένα διπρόσωπο παιχνίδι;

Με τις περικοπές στις παρεχόμενες υπηρεσίες να έχουν κορυφωθεί, πολλές τοπικές αρχές τείνουν στην πραγματοποίηση “*συμφωνιών αποκέντρωσης*” με την κεντρική κυβέρνηση, προκειμένου να διευρύνουν τις αρμοδιότητες τους, αυξάνοντας ανάλογα και τους πόρους που δικαιούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό. Η περίπτωση του Λέστερ και του Leicestershire είναι ένα χρήσιμο μάθημα για τις διακυβευόμενες σχέσεις εξουσίας. Ένας τοπικός αξιωματούχος ο οποίος υποστηρίζει την πολιτική της αποκέντρωσης, αναφέρει χαρακτηριστικά: “*Αποκέντρωση απλά δεν υπάρχει. Η προσπάθεια είναι εντελώς από πάνω προς τα κάτω. Ξέρετε, έχουν τις εθνικές τους προτεραιότητες και αυτό είναι όλο. Και δεν πηγαίνει τίποτα από την βάση προς τα πάνω*”.

Το 2016, το Λέστερ και το Leicestershire επιχείρησαν να κερδίσουν την έγκριση της κυβέρνησης για ένα νέο επίτεδο διοίκησης που θα έχει αρμοδιότητες σ’ ολόκληρη την κομητεία του Leicestershire, με αποκεντρωμένες εξουσίες για τις υποδομές και την οικονομική ανάπτυξη. Η κυβέρνηση απέρριψε την πρόταση, επειδή, συνετά η πόλη και η κομητεία αρνήθηκαν να

δεχθούν την επιβολή ενός νέου φυσικού προσώπου ως πολιτικού υπεύθυνου του νέου φορέα. Αν το Λέστερ είχε συμφωνήσει σε κάτι τέτοιο, ο σημερινός δήμαρχος της πόλης θα είχε χάσει τις εξουσίες που έχει, αφήνοντας την πόλη στο έλεος μιας ανώτερης αρχής με δυνητικά πολύ διαφορετικές πολιτικές προτεραιότητες.

Πίσω από τη ρητορική της “*αποκέντρωσης*”, η κεντρική κυβέρνηση θέτει την ατζέντα και κινεί τα νήματα με τρόπο που αποδυναμώνει τις προοπτικές για μια δίκαιη πόλη. Ένας αξιωματούχος είπε:

“*Νομίζω ότι αυτό είναι πολύ προφανές όταν βλέπετε το μοντέλο που καθορίζει το που πηγαίνουν και που δεν πηγαίνουν τα χρήματα... τα οποία πηγαίνουν στις περιοχές που αποδέχτηκαν τα αιτήματα της κεντρικής κυβέρνησης για την παρουσία ενός νέου μητροπολιτικού δημάρχου. Η κυβέρνηση αποφάσισε ότι αυτή είναι η κατάλληλη μορφή διακυβέρνησης και ανταμείβει τις περιοχές εκείνες που συμφωνούν με αυτό, ενώ τιμωρεί τις περιοχές που δεν το κάνουν*”

Αναγέννηση για ποιον; Μια ανταγωνιστική πόλη δεν είναι μια δίκαιη πόλη.

Παρά τους δυσοίωνους οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες, τα τελευταία χρόνια ο δήμος της πόλης έχει καλλιεργήσει μια αίσθηση αναγέννησης. Το κέντρο της πόλης έχει αλλάξει και οι επενδύσεις συνεχίζονται με ταχύ ρυθμό. Δύο απροσδόκητα γεγονότα - η ανακάλυψη το 2012 των λειψάνων του βασιλιά Ριχάρδου Γ΄ και η κατάκτηση της Premier League από την Leicester City (2016) έδωσαν στην πόλη μια σημαντική πολιτιστική και οικονομική ώθηση. Το Λέστερ δικαίως υπερηφανεύεται για την εθνική του ποικιλομορφία, ενώ αξιοποιεί πλήρως τις οικονομικές ευκαιρίες που του προσφέρει η αναγνωριστικότητα της πόλης. Σύμφωνα με έναν σύμβουλο, “*οι άνθρωποι που γνωρίζω, ξέρω ότι*

δεν έφεραν μαζί τους χρήματα, αλλά έφεραν τον δικό τους πολιτισμό, την κληρονομιά και την παράδοση”. Μέσω της οικονομικής τους συνεισφοράς στην πόλη, “*την τοποθέτησαν στον παγκόσμιο χάρτη*”. Όπως δήλωσε ο δήμαρχος της πόλης σε μια δημόσια διάλεξη, το Λέστερ επιτέλους ξεπερνά το “*σύμπλεγμα ομαδικής κατωτερότητας*” που του προκάλεσε η βιομηχανική κατάρρευση. Ισχυρίστηκε ότι ενώ η στήριξη των σχολείων και των υπηρεσιών αποτελεί προτεραιότητα, το Δημοτικό Συμβούλιο πρέπει να επενδύσει και στους “*δημόσιους χώρους επειδή το κέντρο της πόλης είναι η βιτρίνα του καταστήματός μας*”.

Ωστόσο, ενώ οι περισσότεροι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι πέρα από το δρόμο της αστικής ανταγωνιστικότητας οι εναλλακτικές πολιτικές επιλογές για το Λέστερ είναι περιορισμένες – αντικατοπτρίζοντας την κυριαρχία του ρεαλισμού της λιτότητας - λίγοι απ’ αυτούς βλέπουν την διαδρομή αυτή ως ικανή να απεγκλωβίσει την πόλη από τις συνέπειες της χρόνιας υπανάπτυξης. Όντως, η διεθνής έρευνα σε αυτόν τον τομέα δείχνει ότι όσο περισσότερο οι πόλεις ανταγωνίζονται μεταξύ τους για την προσέλκυση επενδύσεων και πόρων, τόσο μεγαλύτερες ανισότητες προκύπτουν και τόσο πιο διχασμένες τείνουν οι ίδιες να γίνουν.

Η λιτότητα καταστρέφει τις τοπικές εθελοντικές και κοινοτικές ομάδες

Μία από τις βασικές ερωτήσεις που τέθηκαν στα πλαίσια της έρευνάς μας αφορούσε το ρόλο και την ποιότητα της συνεργασίας μεταξύ κυβερνητικών, εθελοντικών και κοινοτικών οργανώσεων για τη διαχείριση την άμβλυνση των συνεπειών της λιτότητας. Διαπιστώσαμε ότι η συνεργασία μεταξύ του Δημοτικού Συμβουλίου και των εθελοντικών οργανώσεων είναι πολύ σημαντική στην προσπάθεια, για παράδειγμα, να περιοριστούν οι συνέπειες της λιτότητας για τα άτομα και τις ομάδες εκείνες που μένουν εκτός του προνοιακού πλέγματος προστασίας, όπως αυτοί που επηρεάζονται άμεσα από την αναστολή της καταβολής των επιδομάτων ανεργίας. Ωστόσο,

η ίδια η λιτότητα έχει αποδυναμώσει σοβαρά τα θεμέλια της οποιασδήποτε σύμπραξης που έχει ως στόχο την αντιμετώπιση των ανισοτήτων.

Πολλοί από τους ερωτηθέντες στην έρευνα μας επεσήμαναν τους τρόπους με τους οποίους η λιτότητα υπονομεύει τις τοπικές εθελοντικές και κοινοτικές ομάδες. Για παράδειγμα, “*η πίεση για τη μείωση των χορηγούμενων επιδομάτων και για την επιστροφή των ατόμων στην εργασία είχε ως αποτέλεσμα να υπάρχουν πολύ λιγότεροι εθελοντές*

Ταυτόχρονα, τα περιθώρια των κινήσεων του εθελοντικού τομέα έχουν περιοριστεί λόγω των περικοπών, αποδυναμώνοντας τη σχέση της τοπικής κυβέρνησης με τους εθελοντές/ακτιβιστές, η οποία στήριζε σε μεγάλο βαθμό στο παρελθόν τα τοπικά προνοιακά προγράμματα. Οι επιχορηγήσεις έχουν ως επί το πλείστον εξαφανιστεί, ενώ η χρηματοδότηση των συμβάσεων είναι βραχυπρόθεσμη, και χαρακτηρίζεται από τη γραφειοκρατία, τον ανταγωνισμό και την επισφάλεια. Το αποτέλεσμα είναι ένας αποσαθρωμένος εθελοντικός και κοινοτικός τομέας, ο οποίος έχει εμπλακεί σε έναν αμείλικτα ανταγωνιστικό αγώνα επιβίωσης, με μειωμένη την δυνατότητα διεκδίκησης αλλά και έκφρασης των αναγκών των πολιτών. Ένας ερωτώμενος από τον εθελοντικό και κοινοτικό τομέα χαρακτήρισε αυτή την προσέγγιση ως “*χρηματοδότηση με το σταγονόμετρο*”. Το Δημοτικό Συμβούλιο του Λέστερ, για παράδειγμα, χρηματοδότησε στο παρελθόν διάφορες οργανώσεις-ομπρέλα για την στήριξη των μικρότερων εθνοτικών ομάδων της πόλης, ενθαρρύνοντας το διακοινοτικό διάλογο. Υπό τις νέες συνθήκες, αυτή η προσέγγιση δεν θεωρείται πλέον βιώσιμη.

Ένας από τους ερωτηθέντες σχολίασε με θυμό τις επιπτώσεις από την διακοπή της χρηματοδότησης των τοπικών κοινοτικών ομάδων:

“*Το μόνο που έχει απομείνει από τον εθελοντικό και τον κοινοτικό τομέα των μαύρων της Αγγλόφωνης Καραϊβικής και Αφρικής είναι μόνο μερικοί*

μονοθεματικοί σύλλογοι/σωματεία και ένας αριθμός από μικρές κοινωνικές ομάδες τις οποίες διαχειρίζονται και συντονίζουν λιγοστοί εθελοντές που δεν διαθέτουν τα μέσα, την ικανότητα ή τη δυνατότητα να ανοίξουν διαύλους επικοινωνίας με κάτι μεγαλύτερο.. Δυστυχώς λίγα έχουν αλλάξει για τη συγκεκριμένη κοινότητα από την έκδοση της έκθεσης *Scarman* πριν από 20 χρόνια, επειδή η μαύρη κοινότητα στο Λέστερ είναι μικρή και αρκετά διασκορπισμένη, με αποτέλεσμα να την αγνοούν πολιτικά. Μετανάστευσαν εδώ για να καλυφθούν οι ελλείψεις σε εργατικό δυναμικό που προέκυψαν μετά τον πόλεμο· υπέστησαν αδιάκοπες θεσμικές φυλετικές διακρίσεις, αλλά συνέβαλαν σημαντικά στην ανάπτυξη του ‘πολυπολιτισμικού’ Λέστερ... και απλά διαπίστωσαν ότι όταν οι συνθήκες δυσκόλεψαν και πάλι, ότι η μαύρη κοινότητα χάνει ακόμα και τα ελάχιστα κεκτημένα που είχε. Μόνο ο χρόνος θα δείξει ποιες θα είναι οι επιπτώσεις”.

Την ίδια στιγμή καθώς οι τοπικές εθελοντικές και κοινοτικές οργανώσεις μειώνουν τις δραστηριότητές τους ή κλείνουν, άλλες οργανώσεις του τριτογενούς τομέα καθίστανται όλο και μεγαλύτερες, δημιουργώντας μια νέα κατηγορία φορέων που το Εθνικό Συμβούλιο Εθελοντικών Οργανισμών ονομάζει ‘υπερμεγάλους’. Η έρευνά μας δείχνει ότι αυτοί οι οργανισμοί, οι οποίοι συνήθως δεν αναπτύσσουν ιδιαίτερες σχέσεις με τον τοπικό πληθυσμό, εκτοπίζουν τις τοπικές ομάδες. Όπως δήλωσε ένας από τους ερωτηθέντες “...ναι, υπάρχει η ρητορική της τοπικής ανάπτυξης, αλλά όταν πρόκειται για συμβάσεις - είτε πρόκειται για επιχορηγήσεις, είτε για δημόσιες συμβάσεις... προσφέρονται συμβάσεις μεγάλης κλίμακας, και θέτονται πολύ σημαντικά εμπόδια στις τοπικές ή τις κοινοτικές οργανώσεις. Έτσι λοιπόν, διαπιστώνεται ότι οι μεγάλες οργανώσεις παίρνουν τα χρήματα και στη συνέχεια μοιράζουν τη διαχείριση...”

Η λιτότητα έχει επιφέρει τεράστιες ζημιές στην υποδομή του εθελοντικού και του κοινοτικού τομέα της πόλης, ο οποίος, παρά τις ατέλειές του,

διαθέτει σημαντικές συνδέσεις με τους κατοίκους της περιοχής και μπορεί να τους δώσει φωνή, αλλά και να παρέχει υπηρεσίες και υποστήριξη. Σε αυτό το πλαίσιο, η μεταβίβαση του βάρους της ευθύνης στην “κοινωνία των πολιτών” για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της λιτότητας είναι εντελώς ανεδαφική. Η λύση δεν βρίσκεται εκεί. Ακόμη και η ιδεατή είσοδος σε μια νέα εποχή, η οποία θα χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και γενναιόδωρες δημόσιες δαπάνες, δεν αρκεί. Θα χρειαστούν δεκαετίες για την αποκατάσταση των όσων έχει καταστρέψει η λιτότητα.

“Νομίζω ότι οι περικοπές στον προϋπολογισμό του Δημοτικού Συμβουλίου έχουν πιο βαθιές επιπτώσεις από αυτές που αντιλαμβάνεται ο κόσμος. Και μπορεί να χρειαστεί χρόνος μέχρι, ξέρεις, να αντιληφθεί κανείς ότι κάτι έχει καταρρεύσει. Ίσως περάσουν δύο ή τρία χρόνια πριν πραγματικά γίνει κατανοητό ότι διάφορα ζητήματα θα μπορούσαν να διευθετηθούν αρκετά εύκολα αν οι σχετικοί φορείς ήταν παρόντες. Θα είχαν επικοινωνήσει μαζί μας, θα... Η συγκρότηση μιας ισχυρής κοινωνίας των πολιτών απαιτεί πολύ χρόνο. Και μετά την καταργεί. Είναι σαν να φυτεύεις ένα δέντρο. Θα χρειαστούν χρόνια για να μεγαλώσει ξανά... χρειάζεται πολύς, πολύς καιρός για να ξαναγίνει” (Δημοτικός Σύμβουλος).

Ένα από τα σημαντικότερα συμπεράσματα μας, όμως, είναι ότι η “κοινωνία των πολιτών” ως γενική και αδιευκρίνιστη κατηγορία, δεν αποτελεί πανάκεια για την διαχείριση / αντιμετώπιση της λιτότητας. Το αντίθετο. Όπως δείχνει η έρευνά στην Αθήνα και στη Βαλτιμόρη, ο τριτογενής τομέας έχει πολλές εκφάνσεις. Μέρη της “κοινωνίας των πολιτών” καλλιεργούν και συχνά απολαμβάνουν μια συμβιωτική σχέση με τις επιχειρηματικές και κυβερνητικές ελίτ οδηγώντας σε διακυβερνητικά μοντέλα τα οποία στερούνται δημοκρατικής νομιμοποίησης. Παράλληλα, η πολιτική των περικοπών διαβρώνει τα πιο σημαντικά μέρη της ‘κοινωνίας των πολιτών’, για την αντιμετώπιση της λιτότητας, τις τοπικές εθελοντικές και

κοινοτικές οργανώσεις, αποδυναμώνοντας περαιτέρω τον κοινωνικό ιστό αλλά και τις προοπτικές για την οικοδόμηση μιας πιο δίκαιης και με λιγότερους αποκλεισμούς πόλης.

Τι μπορούν να κάνουν οι πόλεις για μια Κοινωνική και Πολιτική Αναγέννηση;

Στο Λέστερ, τα κινήματα αντίστασης ενάντια στη λιτότητα έχουν υπονομευθεί σοβαρά από την έντονη αποβιομηχάνιση αλλά και από τη σχετική αποδυνάμωση του συνδικαλισμού. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ένας δημοτικός σύμβουλος, “πολλά από αυτά συμβαίνουν σχεδόν χωρίς καμία φωνή διαμαρτυρίας”. , ενώ, όπως τονίστηκε, η μορφή της διεκδίκησης που τελικά εμφανίστηκε στην πόλη “... δεν θύμιζε σε τίποτα το έντονο βρετανικό πνεύμα που ξέραμε από τα συνδικάτα”.

Ωστόσο, υπήρξαν σημαντικές περιπτώσεις επιτυχούς αντίστασης στις περικοπές. Αυτές αφορούσαν κυρίως υπηρεσίες που οι πολίτες θεωρούσαν σημαντικές, για τη διατήρηση των οποίων οι διαδηλωτές είχαν συμμαχούς μέσα στο Δημοτικό Συμβούλιο. Η ακύρωση του κλεισίματος της βιβλιοθήκης του Belgrave είναι ένα απλό τέτοιου τύπου παράδειγμα, δείχνοντας, όμως, πόσα μπορεί να επιτύχει μια δυναμική εκστρατεία. Ωστόσο, όπως συνέβη και στο υπόλοιπο Ηνωμένο Βασίλειο, η λιτότητα στο Λέστερ δεν είχε ισχυρούς αντιπάλους. Η έρευνά μας αναζητεί τους λόγους για τη στάση αυτή στις διαρκείς ήττες που υπέστησαν τα εργατικά συνδικάτα αλλά και οι Δήμοι που έλεγχε το Εργατικό Κόμμα κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1980 και του 1990, όταν απέτυχαν να αποτρέψουν το Θατσερισμό. Αλλά και η ίδια η λιτότητα διαδραματίζει έναν αποδιοργανωτικό ρόλο. Όπως σχολίασε ένας ερωτηθείς:

“Μας λένε ‘γιατί οι Άγγλοι δεν αντιδρούν όπως οι Έλληνες;’. Νομίζω αυτό έχει να κάνει με το ότι όλοι εστιάζουν στην κρίση που βιώνουν οι ίδιοι προσωπικά, και είναι τόσο προσηλωμένοι στην προσπάθειά τους να την αντιμετωπίσουν που γίνεται όλο και πιο δύσκολο γι’ αυτούς να δουν την κατάσταση τους μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο... Είναι εγκλωβισμένοι στο να εξετάζουν την κάθε νέα αλλαγή που τους επηρεάζει, που πλέον η διευθέτηση αυτών των ζητημάτων μετατρέπεται σε μια δουλειά πλήρους απασχόλησης”.

Παρότι κατανοούμε και καταγράψαμε ότι η “συγκρουσιακή δυναμική” δεν αναγνωρίζεται απ’ όλους στο Λέστερ ως θετική για την πορεία ανάπτυξης της πόλης (Δημοτικός Σύμβουλος), αρκετοί από τους ερωτηθέντες πιστεύουν ότι μια πιο διεκδικητική στάση θα μπορούσε να αναζωογονήσει την πόλη, επαναφέροντας στο προσκήνιο ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης. Αυτό το πνεύμα αμφισβήτησης που επισκιάζεται από τους φοβικούς συνειρμούς του, “ρεαλισμού της λιτότητας” συναντάται ακόμα στα συνδικάτα αλλά και σε τμήματα του τοπικού εθελοντικού και κοινοτικού τομέα.

Όπως σχολίασε ένας ερωτώμενος, “απλά θα πρέπει να ανατροφοδοτήσουμε το σύνθημα ‘χρειαζόμαστε επανάσταση!’” “Μια εκστρατεία κατά της λιτότητας - όπως συνέβη στην Ισλανδία Τους μισώ, πραγματικά τους μισώ. Συγγνώμη, Θα πρέπει να είμαι αμερόληπτος...”.

Αυτό το συναίσθημα υπάρχει επίσης μεταξύ πολλών δημοτικών συμβούλων και τοπικών αξιωματούχων, παρέχοντας έτσι μια ατζέντα που συγκρούεται με τις δικές τους θέσεις και ρόλους. Η πρόκληση για τους ακτιβιστές κατά της λιτότητας είναι να μεταφράσουν αυτά τα συναισθήματα σε μια θετική κίνηση αλλαγής, αλλά και σ’ ένα αξιόπιστο όραμα για το μέλλον. Για το σκοπό αυτό, η ενίσχυση του Εργατικού Κόμματος στις γενικές εκλογές του 2017 μπορεί να αποδειχτεί κρίσιμης σημασίας.

GREATER DANDENONG, ΜΕΛΒΟΥΡΝΗ: ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΝΟΝΤΑΣ ΜΙΑ ΕΤΕΡΟΜΟΡΦΗ ΠΟΛΗ

Η Μελβούρνη είναι η πρωτεύουσα της πολιτείας της Βικτώρια, και η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Αυστραλίας, με 4,5 εκατομμύρια κατοίκους. Η εκτεταμένη μητρόπολη κυβερνάται μέσω ενός πολυεπίπεδου συστήματος κεντρικών, κρατικών, και (διάσπαρτων) τοπικών αυτοδιοικήσεων. Η έρευνά μας επικεντρώθηκε στο Greater Dandenong, μια σημαντική δημοτική περιφέρεια που βρίσκεται σε απόσταση 30 χιλιομέτρων νοτιοανατολικά της κεντρικής επιχειρηματικής περιοχής της Μελβούρνης. Το Dandenong, μια περιοχή με παραδοσιακά ανεπτυγμένη τη βιομηχανική δραστηριότητα, έχει βιώσει την οικονομική ύφεση ως μέρος της μακροχρόνιας συρρίκνωσης του κατασκευαστικού τομέα της Αυστραλίας. Παρά την αποβιομηχάνιση, όμως, ο πληθυσμός του Dandenong (σήμερα περίπου 153.000 κάτοικοι), αυξάνεται και προβλέπεται να αγγίξει τις 165.000 έως το 2019.

Τα πολύ-εθνοτικά μεταναστευτικά κύματα προς την περιοχή έδωσαν στο Dandenong την ευκαιρία να αναπτύξει την λεγόμενη *“οικονομία της κοινότητας”*. Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2011, ενώ οι Αβοριγίνες και οι αυτόχθονες κάτοικοι του νησιωτικού συμπλέγματος του Πορθμού Τόρες αντιστοιχούν μόλις στο 0,4% του πληθυσμού (μια κληρονομιά του ευρωπαϊκού αποικισμού του 19ου αιώνα), οι Βιετναμέζοι αντιπροσωπεύουν το 12,5%, οι Ινδοί το 10,6%, ενώ οι μετανάστες από τη Σρι Λάνκα, την Καμπότζη και την Κίνα αποτελούν επίσης σημαντικές κοινότητες της περιοχής. Οι κοινότητες των μεταναστών συμμετέχουν με επιτυχία στην οικονομία της πόλης, και ιδιαίτερα στους τομείς του εμπορίου, του λιανεμπορίου καθώς και της κτηματαγοράς, ασκώντας αξιοσημείωτη επιρροή στην τοπική πολιτική σκηνή..

Η έννοια της “λιτότητας” δεν ταξιδεύει στο Dandenong

Ως απάντηση στην αποβιομηχανοποίηση, η πολιτεία της Βικτώρια σχεδίασε ένα πρόγραμμα χωρικής παρέμβασης για την περιοχή, το Revitalising Central Dandenong (RCD), με ορίζοντα υλοποίησης την 20ετία 2005-2025. Το έργο ξεκίνησε με μια άνευ προηγουμένου επένδυση ύψους 290 εκατομμυρίων δολαρίων Αυστραλίας για την απόκτηση της γης αλλά και για την πραγματοποίηση των σχετικών παρεμβάσεων κατά τα πέντε πρώτα προγραμματικά έτη. Η επένδυση στο Dandenong προσέλκυσε σημαντικές ιδιωτικές επενδύσεις (στόχος είναι η αναλογία 1/10 ανάμεσα σε δημόσιες-ιδιωτικές επενδύσεις) ενώ οι δαπάνες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για συμπληρωματικά βελτιωτικά έργα έχουν ήδη αγγίξει τα 120 εκατομμύρια δολάρια. Το RCD θα φανεί οικείο στους βρετανούς αναγνώστες καθώς προσομοιάζει το πρότυπο των παρεμβάσεων που υλοποιήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο στις αρχές της δεκαετίας του 2000, κατά την περίοδο της διακυβέρνησης του Εργατικού Κόμματος.

Ωστόσο, όπως είναι γνωστό, τόσο τα σχήματα παρέμβασης όσο και οι πολιτικοί όροι που τα συνοδεύουν, ερμηνεύονται με διαφορετικό τρόπο από περιοχή σε περιοχή. Στην Αυστραλία, για παράδειγμα, η *“λιτότητα”* δεν χρησιμοποιείται ευρέως ως όρος για να περιγραφούν ή να αιτιολογηθούν οι περικοπές στις δημόσιες δαπάνες, καθώς και οι συνακόλουθες αυτών θεσμικές αναδιαρθρώσεις (π.χ. ιδιωτίσεις). Αντί της

λιτότητας, ο δημόσιος διάλογος κινείται γύρω από τη λογική του *“δημοσιονομικού συντηρητισμού”*

Η συγκεκριμένη προσέγγιση σηματοδοτεί μια ιδιάζουσα δημοσιονομική στάση, ιδιαίτερα έντονη τα τελευταία 15 χρόνια, που ασφαλώς και σχετίζεται με τη λογική των περικοπών. Σε αντίθεση με τις πολιτικές της λιτότητας στην Ευρώπη, όμως, ο δημοσιονομικός συντηρητισμός δεν εμφανίζεται ως ένα ακραίο αποτέλεσμα κάποιων έκτακτων συνθηκών. Σύμφωνα με έναν κρατικό υπάλληλο:

...η λιτότητα είναι ένας όρος που συζητείται από τους ανθρώπους στην Ευρώπη. Εμείς το σκεφτόμαστε περισσότερο ως μια κατά κάποιο τρόπο περιορισμένη δημοσιονομική προοπτική, όπου όταν δεν αυξάνονται τα έσοδα σημειώνεται μια επιλεκτική περικοπή δαπανών. Αυτή η πραγματικότητα, σε συνδυασμό με τις μόνιμες πιέσεις που ασκούνται πλέον στον τομέα της παροχής των υπηρεσιών (ως συνέπεια, για παράδειγμα, της γήρανσης του πληθυσμού) συμβάλλει στην δημιουργία ενός περιορισμένου δημοσιονομικού περιβάλλοντος

Παρόλα αυτά, οι στόχοι του δημοσιονομικού συντηρητισμού δεν τηρούνται με την ευλάβεια εκείνη με την οποία ακολουθείται η λιτότητα στην Ευρώπη. Στην Αυστραλία, τόσο τα έσοδα όσο και οι δαπάνες σε όλες τις κλίμακες διακυβέρνησης της χώρας βρίσκονται σε ιστορικά υψηλά επίπεδα ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 2000. Επίσης, η κυβέρνηση του Tony Abbott απέτυχε στην προσπάθειά της να επιβάλει έναν πλήρη προϋπολογισμό λιτότητας το 2014. Το μεγάλο ύψος των κρατικών πόρων που διατέθηκαν για την ανάπτυξη του Greater Dandenong είναι ένα μικρότερης κλίμακας παράδειγμα της σχετικής δημοσιονομικής ευελιξίας η οποία που συνοδεύει τις Αυστραλιανές πολιτικές λιτότητας.

Πάντως, αν και η λιτότητα στη συγκεκριμένη χώρα δεν είναι τόσο *“αυστηρή”*, όπως θα λέγαμε, η έννοια της *“κρίσης”* είναι παρούσα. Ο όρος χρησιμοποιείται περισσότερο για τον προσδιορισμό και τον εξορθολογισμό συγκεκριμένων απειλών, όπως είναι η *“κρίση του χρέους”*, η *“δημοσιονομική κρίση”* ή η *“κρίση στον χώρο της υγείας”*, οι οποίες οδηγούν σε αλλαγές στην πολιτική. Άξια αναφοράς στην μελέτη περίπτωσής μας είναι και η τρέχουσα *“μεταναστευτική κρίση”*, η οποία συγκροτεί την

αίσθηση της *“ετερότητας”* και θα μπορούσε να έχει συνέπειες για τις περιοχές που βασίζονται στην πολυμορφία τους και αντλούν από τη διαφορετικότητά τους, όπως το Greater Dandenong.

Σε ένα σύστημα αδύναμης τοπικής αυτοδιοίκησης, η πολιτεία της Βικτώρια κυριαρχεί στην τοπική πολιτική σκηνή.

Το κρατικο-κεντρικό πολιτικό σύστημα της Αυστραλίας δεν επέτρεψε την εμφάνιση θεσμοθετημένων μορφών συνεργασίας μεταξύ του κράτους, της αγοράς και της κοινωνίας των πολιτών, όπως αυτές αναπτύχθηκαν στην Ευρώπη την προηγούμενη δεκαετία. Αντίθετα, οι ερωτηθέντες μας ήταν περισσότερο εξοικειωμένοι με την ιδέα του *“ολοκληρωμένου διακυβερνητικού σχεδιασμού”*. Σ’ αυτό το σχήμα, τον έλεγχο των πόρων τον έχουν οι κυβερνήσεις και οι κρατικοί φορείς. Επειδή οι τοπικές αυτοδιοικήσεις θεωρούνται αδύναμες, δεν αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο στη συγκρότηση των τοπικών εταιρικών σχημάτων και συμμαχιών. Επιπλέον, επειδή η *“διακυβέρνηση”*, εξαρτάται ιδιαίτερα από τη διάσταση της *“κυβέρνησης”*, τα τοπικά σχήματα συνεργασίας είναι ευάλωτα απέναντι σε αλλαγές που μπορεί να προκύψουν στο επίπεδο της πολιτικής, και αφορούν το ύψος της χρηματοδότησης και τον επαναπροσδιορισμό των προτεραιοτήτων. Σε σύγκριση με τις πόλεις όπου η συνεργατική παράδοση είναι βαθιά ριζωμένη (όπως η Βαρκελώνη), στο Dandenong η διακυβερνητική διάσταση των παρεμβάσεων εξαρτάται περισσότερο από τις μεταβαλλόμενες επιταγές της πολιτικής. Γι’ αυτό και οι μηχανισμοί που επιδιώκουν τη συμμετοχή των εθελοντικών και των κοινοτικών οργανώσεων σε τοπικά αναπτυξιακά ή άλλα σχήματα δεν έχουν θεσμοθετηθεί πάνω σε γερά θεμέλια, και εμφανίζονται μονίμως με ένα βαθμό επισφάλειας.

Μέσα σ’ αυτό το κρατικό-κεντρικό πλαίσιο, όμως, οι τοπικοί αξιωματούχοι μιλούν συνεχώς για τα οφέλη των διακυβερνητικών συνεργασιών, με ιδιαίτερες αναφορές στην ανάπτυξη των σχέσεων με τοπικούς φορείς. Το ιδιότυπο αυτό συνεργατικό πνεύμα εμφανίζεται και στο πρόγραμμα ανάπτυξης του Greater Dandenong. Παρότι οι συνεργατικοί θεσμοί είναι αδύναμοι, η διάθεση της πολιτικής σκηνής για την προώθηση του συνεργατικού μοντέλου είναι παρούσα.

Η πόλη του Greater Dandenong αυτοπροσδιορίζεται ως πολυπολιτισμική.

Όπως είδαμε στο Λέστερ, η πολιτισμική διαφορετικότητα είναι ένα σημαντικό στοιχείο στην προσπάθεια μιας περιοχής να αναπτυχθεί οικονομικά, ενώ διαδραματίζει κομβικό ρόλο και στην κινητοποίηση των φορέων για την εξεύρεση πόρων. Το Dandenong είναι μια κοινότητα που προσδιορίζει τον εαυτό της με βάση την ανεκτικότητα με την οποία δέχθηκε στο παρελθόν ποικίλα μεταναστευτικά ρεύματα. Αυτή η συνθήκη δεν αφήνει ανεπηρέαστο και τον τύπο της διακυβέρνησης που εμφανίστηκε στην περιοχή. Για παράδειγμα, ένας εκπρόσωπος του τοπικού δικτύου Interfaith περιέγραψε το Dandenong ως έναν τόπο όπου *“υπάρχει ελευθερία να πηγαίνεις οπουδήποτε θέλεις, ζώντας τη “διαφορετικότητα, την εμπιστοσύνη και τη συνοχή” χωρίς “κανέναν φόβο”*. *“Οι άνθρωποι είναι πολύ περήφανοι για την πολιτισμική διαφορετικότητα της περιοχής τους και θέλουν να την διαφυλάξουν. Θεωρούν ότι είναι κάτι το υγιές*. Αυτή η ματιά ήταν κοινή σε όλους τους ερωτώμενους, τόσο από κυβερνητικούς και επιχειρηματικούς κύκλους, όσο και από τον τριτογενή τομέα και τις κοινότητες.

Σε αντίθεση με τη γνωστή ιστορία των διακρίσεων και του ρατσισμού που βίωσαν οι αυτόχθονες της Αυστραλίας από τους εποίκους, οι εικόνες που έρχονται σήμερα από τις πόλεις της χώρας στέλνουν θετικότερα μηνύματα.. Όσον αφορά το Dandenong, για παράδειγμα, η πολιτισμική διαφορετικότητα εκλαμβάνεται ως μέσο για την αντιμετώπιση των οικονομικών προκλήσεων της περιοχής. Όπως το έθεσε ένας τοπικός αξιωματούχος, *“η διαφορετικότητα δεν θεωρείται απειλή. Είναι κάτι σπουδαίο και θέλουμε να το επαινέσουμε και να το γιορτάσουμε αφαιρώντας καθετί που μπορεί να θεωρηθεί ως στήγμα: αυτό είναι ένα σαφέστατο μήνυμα”*

Η διαφορετικότητα αποτελεί βασικό εργαλείο για την αστική αναζωογόνηση

Η έρευνά μας δείχνει ότι η πολιτισμική διαφορετικότητα έχει επίσης υποστηρίξει και καθοδηγήσει την οικονομική ανάπτυξη της πόλης. Εκεί όπου οι πόλεις του HB έχουν μειώσει δραματικά την παροχή υπηρεσιών λόγω την λιτότητας, οι αρχές του Greater Dandenong επενδύουν έντονα στην πολιτισμική διαφορετικότητα μέσω συγκεκριμένων υπηρεσιών που υποστηρίζουν την ένταξη: π.χ. υπηρεσίες προσαρμογής και εγκατάστασης νεοαφιχθέντων, μαθήματα αγγλικής γλώσσας, βιβλιοθήκες με ειδικές υπηρεσίες και πόρους, προγράμματα κατάρτισης της αστυνομίας (π.χ. συνεργασία με πολιτισμικούς διαμεσολαβητές), στοχοθετημένα προγράμματα κατά του ρατσισμού και της οικιακής βίας, καθώς και υπηρεσίες υγείας και γενικής δημόσιας εκπαίδευσης.

Το Greater Dandenong έχει συγκεκριμένες ομοιότητες με το Λέστερ, στον τρόπο με τον οποίο η διαφορετικότητα *“προσδιορίζει”* την πόλη και θεωρείται εργαλείο οικονομικής ευρωστίας. Η επιχειρηματική κοινότητα βλέπει τις κοινότητες των μεταναστών ως ένα στοιχείο που συμβάλλει στη διατήρηση μιας ιδιαίτερης και ανθεκτικής αγοράς. Σύμφωνα με εκπρόσωπο του οργανισμού ανάπτυξης της πολιτείας της Βικτώρια, *“η διαδικασία αναζωογόνησης της πόλης βασίστηκε στην επιτυχία της πολιτισμικής πολυμορφίας να αλλάξει τις αντιλήψεις σχετικά με το Dandenong ώστε από ένα μέρος που υποφέρει από οικονομική παρακμή να θεωρείται πλέον ως μια “πολυπολιτισμική Μέκκα”*

Ένας Διευθυντής κρατικού σχεδιασμού δήλωσε: *“...νομίζω ότι το σημαντικό είναι να κατανοήσουμε ποια είναι η ουσία του τόπου... εδώ βλέπετε 27 διαφορετικούς πολιτισμούς που συνεργάζονται μεταξύ τους και σέβονται ο ένας τον άλλο. Είναι οι πολιτισμοί αυτοί και η κουλτούρα που φέρουν μαζί τους οι κοινότητες που καθιστούν το μέρος μοναδικό. Και αυτό είναι που πραγματικά οδηγεί*

σε θετικά αποτελέσματα. Με αυτό ως δεδομένο, η στρατηγική για την αναζωογόνηση της πόλης προσέλαβε την πολιτισμική διαφορετικότητα ως κεντρική ιδέα, - δώστε φωνή στους ανθρώπους, καλλιεργείτε ένα αίσθημα υπερηφάνειας για τον τόπο τους και προσφέρετε την ευκαιρία στις επιχειρήσεις να επιτύχουν (κρατικός αξιωματούχος).

Η διαχείριση του επισιτιστικού τομέα στηρίζει την ανάπτυξη, τη συνοχή και την ένταξη.

Η διαχείριση του επισιτιστικού τομέα αποτελεί παράδειγμα για το πώς μπορεί να αξιοποιηθεί εποικοδομητικά ο πολιτισμικός πλούτος της περιοχής. Καταρχάς, το επισιτιστικό χρησιμοποιείται από την τοπική κυβέρνηση για να υποστηρίξει την αλληλεπίδραση ανάμεσα στις κοινότητες. *“Αν φτιάξετε ψωμί από κοινού, θα καθίσετε όλοι μαζί και θα μιλήσετε. Έτσι, το χρησιμοποιήσαμε... ως έναν συμμετοχικό μηχανισμό. Με άλλα λόγια, το φαγητό αναγνωρίζεται ως ένα κοινωνικό ενοποιητικό στοιχείο που θα τους φέρει όλους κοντά”* (εκπρόσωπος της τοπικής αυτοδιοίκησης).

Κατά δεύτερον, η διαχείριση του επισιτιστικού προγράμματος παρέχει έναν πρακτικό τρόπο αναγνώρισης των αναγκών των κοινοτήτων, δημιουργώντας ένα δίκτυο στήριξης μεταξύ των κυβερνητικών οργάνωσεων, των ΜΚΟ και των μελών της κοινότητας. Η Dandenong Food Alliance, για παράδειγμα, μια μη κερδοσκοπική σύμπραξη μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και συγκεκριμένων ΜΚΟ, στοχεύει στη προσφορά επισιτιστικής βοήθειας. Ο υποσιτισμός αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για τις ομάδες χαμηλού εισοδήματος της περιοχής, ορισμένες από τις οποίες έχουν περιορισμένη πρόσβαση ακόμα και σε βασικά τρόφιμα.

Τρίτον, τα τρόφιμα αποτελούν σημαντικό μοχλό μιας πολυπολιτισμικής στρατηγικής τουριστικής ανάπτυξης. Η συνεργασίας μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και των διαφόρων κοινοτικών ομάδων σ’ αυτόν το τομέα, δημιούργησε χώρους και δραστηριότητες με ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, όπως είναι το αφγανικό παζάρι ή η μικρή Ινδία. Αυτοί οι πολιτισμικά προσδιορισμένοι *“δημόσιοι χώροι”*, δημιουργούν οικείες τοποθεσίες συγκέντρωσης πολιτισμικών ομάδων καθώς και

προσέλκυσης επισκεπτών, οι οποίοι *“...δεν είναι μόνο υπέροχοι χώροι από άποψη κοινωνικής συνοχής, αλλά αποτελούν και λόγο για να επισκεφτεί κάποιος το Dandenong... λόγο για να γιορταστεί ο πολιτισμικός πλούτος της περιοχής, η ποικιλομορφία της προσφοράς τροφίμων”* (πρώην κρατικός αξιωματούχος).

Η οικονομική επιτυχία επέτρεψε στις κοινότητες των μεταναστών να αποκτήσουν πολιτική φωνή.

Όπως και στο Λέστερ, οι επιτυχίες των μεταναστών στους τομείς του εμπορίου και της κτηματαγοράς συνέβαλαν ουσιαστικά στους τοπικούς αναπτυξιακούς δείκτες. Με αυτό ως δεδομένο, οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί έχουν οργανωθεί ικανοποιητικά και επηρεάζουν την διαδικασία της λήψης των αποφάσεων στην πόλη. Συγκεκριμένοι επιχειρηματίες αλλά και κοινοτικές ομάδες, για παράδειγμα, χρησιμοποιούν ως βήμα για την άρθρωση των συμφερόντων τους το *“τοπικό συμβούλιο ένταξης των μεταναστών, καθώς και άλλες δημοτικές συμμετοχικές δομές”* (εκπρόσωπος της τοπικής αυτοδιοίκησης). Στην πορεία, οι ομάδες αυτές *“απέκτησαν μια δύναμη που θα ήταν αδιανόητη τη δεκαετία του 1980, όταν και πρωτοεμφανίστηκε η ινδο-κινεζική κοινότητα στην πόλη”* (τοπικός ομοσπονδιακός βουλευτής).

Επίσης, ένα άλλο διακυβερνητικό χαρακτηριστικό που αντικατοπτρίζει την επιτυχία των κοινοτήτων στο τοπικό πολιτικό πεδίο είναι η πολυμορφία της πολιτικής τους εκπροσώπησης. Για παράδειγμα, *“το Dandenong στα τελευταία πέντε χρόνια είχε βουδιστή δήμαρχο, μουσουλμάνο δήμαρχο, εβραίο δήμαρχο, χριστιανό δήμαρχο και άθεο δήμαρχο”*

Παρόλο που ο βαθμός της κοινωνικό-οικονομικής ένταξης των κοινοτήτων είναι προφανώς ένα ζήτημα ανοιχτό προς συζήτηση, φαίνεται εκ πρώτης ότι οι πολιτικές πρωτοβουλίες που ελήφθησαν το προηγούμενο διάστημα, καθώς και ο πολύπλευρος δυναμισμός των κοινοτήτων, επέτρεψαν και ενθάρρυναν τον διάλογο μεταξύ των εμπλεκόμενων ομάδων. Ωστόσο, νέες ακανθώδεις παράμετροι εμφανίζονται στον ορίζοντα, υπογραμμίζοντας τη ρευστότητα της συνθήκης της πολυπολιτισμικής συνύπαρξης. Παραδείγματα αφορούν τόσο την προβληματική στάση της πόλης απέναντι στους αιτούντες άσυλο από Ισλαμικές χώρες, όσο και

MONTREAL: ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΕΝ ΜΕΣΩ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ

τις ιστορικές αδικίες εναντίον των Αβοριγίνων, οι συνέπειες των οποίων εμφανίζονται αμείωτες στον αστικό ιστό. Ο βαθμός στον οποίο το Greater Dandenong μπορεί να αντιμετωπίσει επαρκώς τη «αλλά και τις μισαλλόδοξες φωνές που εμφανίστηκαν πρόσφατα στην πόλη, είναι κάτι που μένει να εξακριβωθεί στην πράξη. Η σύσταση της Πολυπολιτισμικής Συμβουλευτικής Επιτροπής τον Απρίλιο του 2017 με στόχο την ενδυνάμωση των σχέσεων και τη διεύρυνση της συνεργασίας ανάμεσα στις επιμέρους κοινότητες της πόλης, αποτελεί τουλάχιστον μια πρώτη θετική αντίδραση.

Παρόλο που το Μόντρεαλ είναι μια κοινωνικά και πολιτισμικά δυναμική μητροπολιτική περιοχή, η ομώνυμη πόλη του βρίσκεται αντιμέτωπη με συγκεκριμένες προκλήσεις. Η πόλη του Μόντρεαλ έχει πληθυσμό 1.958.000 κατοίκους, ενώ 4.099.000 ζούνε στην ευρύτερη αστική περιφέρεια. Το Μόντρεαλ έχει περίπου 110.000 επιχειρήσεις και ετήσιο μέσο εισόδημα ανά νοικοκυριό 53.000 δολάρια Καναδά. Η ανεργία στον ενεργό πληθυσμό αγγίζει το 7,8%. Στις ομοσπονδιακές εκλογές του 2015, το ευρύτερο Μόντρεαλ ψήφισε κυρίως το Φιλελεύθερο Κόμμα και στις προεδρικές εκλογές του 2014 κυρίως το Φιλελεύθερο Κόμμα του Κεμπέκ.

Με την οικονομία του να υστερεί ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '70 σε σχέση με πολλές άλλες πόλεις παρόμοιου μεγέθους στη Βόρεια Αμερική, οι τοπικές αρχές έχουν εμπλακεί σε έναν συνεχή αγώνα βελτίωσής της, δίνοντας έμφαση στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και στη στήριξη της καινοτομίας.

Το Μόντρεαλ δεν χτυπήθηκε από την κρίση του 2008 με τον ίδιο τρόπο που χτυπήθηκαν οι Ευρωπαϊκές πόλεις.

Η οικονομική κρίση του 2008 δεν επηρέασε το Μόντρεαλ ευθέως. Η κρίση είχε, ωστόσο, έναν έμμεσο αντίκτυπο καθώς οι οικονομικές σχέσεις με τις ΗΠΑ γνώρισαν μια ραγδαία και δραματική επιδείνωση, η οποία αφορούσε κυρίως τον τομέα των επενδύσεων αλλά και τον τουρισμό. Τη φθίνουσα παρουσία της οικονομίας των ΗΠΑ στην περιοχή, όμως, την αντικατέστησε σχετικά σύντομα η ανάπτυξη νέων συναλλαγών με την Ευρώπη και την Ασία. Όπως ανέφερε εκπρόσωπος του αρμόδιου τοπικού επενδυτικού φορέα:

“επηρεαστήκαμε, φυσικά, με την έννοια ότι η οικονομία σε γενικές γραμμές επηρεάστηκε. Επίσης οι ξένες επενδύσεις, για το Montréal International (Φορέας οικονομικής ανάπτυξης για

την ευρύτερη περιοχή του Μόντρεαλ) που κυρίως προέρχονται από τις ΗΠΑ, έχουν μειωθεί σε μεγάλο βαθμό μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης. Οπότε, ήταν μια μεγάλη αλλαγή για το Montréal International αλλά στο τέλος ανέλαβε η Ευρώπη”

Για το Μόντρεαλ η λιτότητα αποτελεί μια πολιτική επιλογή.

Ενώ οι άμεσες επιπτώσεις της κρίσης του 2008 ήταν μάλλον ήπιες, το Μόντρεαλ έχει υποστεί μια σειρά από διαδοχικές και συνεχιζόμενες κρίσεις οι οποίες σηματοδότησαν και το τέλος του “φορντισμού” - την μεταπολεμική περίοδο της μαζικής βιομηχανικής παραγωγής. Σε σχέση με αυτή τη μακρά περίοδο κρίσεων, η κρίση του 2008 αποτέλεσε μάλλον ένα δευτερεύουσας σημασίας γεγονός. Κατά συνέπεια, η λιτότητα στο Μόντρεαλ δεν γίνεται αντιληπτή ως μια περιστασιακή πολιτική απάντηση, όπως αντιμετωπίζεται στην Ευρώπη. Αντίθετα, παρουσιάζεται ως μια ιδεολογική επιλογή, μια συντηρητική προσέγγιση για την κρατική αναδιάρθρωση στα πλαίσια της συνεχιζόμενης κρίσης του μεταπολεμικού οικονομικού μοντέλου, αλλά και του σχετικού με το μοντέλο αυτό κράτους πρόνοιας. Αυτός ο τύπος περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής συνήθως περιγράφεται από την επαρχιακή κυβέρνηση του Κεμπέκ με τον όρο “στενότητα”

Η τοπική κυβέρνηση στο Μόντρεαλ αποτελεί ένα συνδυασμό τριών διαφορετικών βαθμίδων κυβέρνησης: ομοσπονδιακό, επαρχιακό και δημοτικό επίπεδο, και περιλαμβάνει περίπλοκες σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα σε διάφορα στρώματα της κοινωνίας των πολιτών και της οικονομικής ελίτ. Καθεμία από αυτές τις διαφορετικές βαθμίδες υπόκειται σε διαφορετικές λογικές και ιδεολογίες. Η νέα ομοσπονδιακή κυβέρνηση του Justin Trudeau εκλέχτηκε βάσει ενός προγράμματος που υιοθετεί μια Κεϋνσιανή προσέγγιση για τις δημόσιες δαπάνες και επενδύσεις, ενώ η επαρχιακή κυβέρνηση εξακολουθεί να δεσμεύεται ότι θα μειώσει το

δημοσιονομικό έλλειμμα της επαρχίας. Προκειμένου να κατανοήσουμε την διακυβέρνηση και τις πολιτικές λιτότητας στο Μόντρεαλ θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας όλα τα παρακάτω στοιχεία: Το νόημα, η σημασία και ο αντίκτυπος της λιτότητας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη βαθμίδα στην οποία εφαρμόζονται οι συγκεκριμένες κάθε φορά πολιτικές. Η φιλελεύθερη επαρχιακή κυβέρνηση αποτελεί τον κύριο υποκινητή της λιτότητας σήμερα. Έχει τις βάσεις της σε μια μακρόχρονη πορεία φιλελεύθερης πολιτικής όπου το κράτος θεωρείται υπερμέγεθες και οι πολίτες υπερφορολογούμενοι. Πέρα από τις ποικίλες ερμηνείες και της θεωρήσεις της λιτότητας, όμως, οι πλειοψηφία των ερωτηθέντων στην έρευνα μας δήλωσε ότι ανησυχεί σχετικά για τις επιπτώσεις των περικοπών στα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα.

Η αναδιάρθρωση του κράτους πρόνοιας επηρεάζει με διαφορετικό τρόπο κάθε τμήμα του πληθυσμού. Στην περίπτωση του Μόντρεαλ, οι περικοπές του προϋπολογισμού αφορούν κυρίως την υγειονομική περίθαλψη και το εκπαιδευτικό σύστημα και, όπως μπορούμε να φανταστούμε, οι περικοπές αυτές πλήττουν περισσότερο τις ευάλωτες κοινωνικά και οικονομικά ομάδες.

“Το φαινόμενο της λιτότητας δεν έχει τόσο μεγάλη έκταση αλλά έχει ακριβέστερη στόχευση σε σχέση με πριν από δέκα ή τριάντα χρόνια. Η εκπαίδευση, οι κοινωνικές υπηρεσίες, η ένταξη των μεταναστών, η ένταξη του εργατικού δυναμικού... σε αυτούς τους τέσσερεις τομείς και με την κοινωνική στέγαση ως πέμπτο τομέα υπάρχουν σημαντικές περικοπές, Η λιτότητα σταμάτησε την ανάπτυξη – αυτό που θεωρούσαμε ότι θα αποτελούσε μια μακροπρόθεσμη κοινωνική ανάπτυξη” (εργαζόμενος στον κοινοτικό τομέα).

Η λιτότητα προκαλεί σοβαρά διλλήματα στον κοινοτικό τομέα

Οι δομές της διακυβέρνησης της πόλης έχουν καθοριστεί από τη δεκαετία του 1980, κυρίως με τους Κοινοτικούς Αναπτυξιακούς Φορείς (CDCs). Μια

συγκεκριμένη πτυχή της σημερινής διακυβερνητικής πραγματικότητας, όμως, είναι ότι οι πολιτικές της λιτότητας εφαρμόζονται κυρίως μέσω μονομερών αποφάσεων της Επαρχιακής Κυβέρνησης. Η συζήτηση που αφορά το περιεχόμενο αλλά και το ύψος των περικοπών είναι τουλάχιστον ανεπαρκής. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την κουλτούρα της διαβούλευσης η οποία χαρακτηρίζει το Μόντρεαλ, ενώ οι τοπικοί κοινωνικοί φορείς έρχονται αντιμέτωποι με ειλημμένες αποφάσεις, επιβαλλόμενες από πάνω. Καθώς η λειτουργία τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την κρατική χρηματοδότηση, οι τοπικοί φορείς καταλήγουν να διαχειρίζονται μέτρα λιτότητας τα οποία, την ίδια στιγμή, αμφισβητούν. Η συνθήκη αυτή δημιουργεί διλλήματα και αντιφατικές επιλογές. Όπως ανέφερε ένας εργαζόμενος στον κοινοτικό τομέα:

“Η σχέση μας με το κράτος είναι μια σχέση αγάπης/ μίσους, μια συγκρουσιακή μορφή συνεργασίας όπου εμείς λέμε ότι ‘ναι, έχουμε μια αποστολή, να λειτουργήσουμε για το δημόσιο συμφέρον, οπότε οι δημόσιες χρηματοδοτήσεις θα πρέπει να στηρίζουν αυτό που κινείται προς το δημόσιο συμφέρον’. Την ίδια στιγμή, όμως, είμαστε περήφανοι για την αυτονομία μας παρόλο που ο κρατικός ελεγκτικός μηχανισμός είναι σκληρότερος από ποτέ” (εργαζόμενος στην κοινότητα).

Τα μέτρα λιτότητας στο Μόντρεαλ λαμβάνονται στα πλαίσια μιας γενικότερης κρατικής αναδιάρθρωσης, όπου τόσο η κυβέρνηση όσο και οι κοινοτικοί φορείς βρίσκονται σε αναζήτηση ενός νέου μοντέλου κοινωνικής αλληλεγγύης. Σ’ αυτό το πλαίσιο, η επίκληση *“της κοινωνικής επιχειρηματικότητας”* ως προγραμματικός στόχος από την πλευρά των κυβερνώντων, θεωρείται ως ένας εύσχημος τρόπος ανάθεσης των δημόσιων υπηρεσιών στον ιδιωτικό τομέα. Την ίδια στιγμή, οι κοινοτικές οργανώσεις βρίσκονται σε αναζήτηση νέων πηγών χρηματοδότησης και οφείλουν να διαχειριστούν τους στόχους και τις προγραμματικές προδιαγραφές που τίθενται από τις διάφορες βαθμίδες της κυβέρνησης, αλλά και από τον φιλανθρωπικό τομέα, οι οποίες δεν τις βρίσκουν σύμφωνες.

Οι οργανισμοί και τα κινήματα που αντιτίθενται στην λιτότητα και στην αναδιάρθρωση έχουν διχαστεί.

Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους εξέφρασαν μια ιδιαίτερα αρνητική άποψη σχετικά με την ιδεολογία της λιτότητας και τη φιλοσοφία της για την κρατική αναδιάρθρωση, επισημαίνοντας τις δυσμενείς αν όχι καταστροφικές της επιπτώσεις στις κοινωνικά αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες. Στο Μόντρεαλ, ο κοινοτικός τομέας και τα συνδικάτα δραστηριοποιήθηκαν ενάντια στα μέτρα λιτότητας:

“Έχεις δίκιο, σε ορισμένες περιπτώσεις και για λίγο [τα συνδικάτα]μας βοήθησαν. Υπάρχει αυτό το στρογγυλό τραπέζι διαβούλευσης που ονομάζεται Μέτωπο για την προάσπιση όσων δεν συνδικαλίζονται, όπου διάφορες κοινοτικές ομάδες μπορούν να παρέμβουν όπως είναι η ‘Au Bas de l’échelle’ και εμείς καθώς και διάφορες άλλες. Οι αντιπρόσωποι των συνδικάτων δραστηριοποιούνται και αυτοί αλλά το μόνο που κάνουν είναι να ασκούν πιέσεις για να επηρεάσουν τις αποφάσεις προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις και αυτό είναι όλο” (Εργαζόμενος στην κοινότητα).

Η σύγκλιση και η ενότητα μεταξύ αυτών των δύο τομέων παραμένει εύθραυστη και ασταθής. Έχουν αποκλίνουσες οπτικές. Ο κοινοτικός τομέας ενδιαφέρεται περισσότερο για θέματα που έχουν να κάνουν με τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, ενώ τα συνδικάτα προασπίζονται τα δικαιώματα των εργαζόμενων μελών τους. Όπως τονίζει ένας συμμετέχων προερχόμενος από τον κοινοτικό τομέα: *“Από την μια μεριά υπάρχει αυτή η αέναη συμμαχία ανάμεσα στους οργανισμούς της κοινότητας και στα συνδικάτα, και από την άλλη μεριά οι οργανισμοί της κοινότητας είναι σε υποδεέστερη θέση και χρησιμοποιούνται από τα συνδικάτα”* (εργαζόμενος στην κοινότητα).

Η λιτότητα έρχεται από πάνω προς τα κάτω και αποδυναμώνει την κοινωνία των πολιτών.

Στο Μόντρεαλ δεν έχουμε δει ένα μεγάλο κοινωνικό κίνημα που να προκύπτει από τους φορείς της κοινότητας και από τα συνδικάτα, παρόλο που αυτοί οι δύο τομείς καταγγέλλουν και αγωνίζονται από κοινού ενάντια στα μέτρα λιτότητας. Κατά

τη δεκαετία του 1960 και 1970, με την λεγόμενη ‘Ήσυχη Επανάσταση’, το Κεμπέκ εφηύρε ένα συγκεκριμένο μοντέλο συνεργασίας ανάμεσα στα συνδικάτα και στην κοινωνία των πολιτών, το οποίο στηρίχτηκε, στη συνέχεια και από το κράτος. Αυτός ο σοσιαλδημοκρατικός συμβιβασμός χαρακτηρίστηκε ως το Μοντέλο του Κεμπέκ. Η αύξηση της ιδεολογικής επιρροή της ελεύθερης (νεοφιλελεύθερης) αγοράς έχει πλήξει τη συγκεκριμένη οπτική. Το Μοντέλο του Κεμπέκ έχει υπονομευτεί από διαδοχικές κυβερνήσεις, αναδεικνύοντας την ανάγκη συγκρότησης νέων τρόπων διαχείρισης των δημόσιων πολιτικών. Η συγκεκριμένη συγκυρία θα μπορούσε να αποτελέσει μια ευκαιρία ανασύνταξης για την κοινωνία των πολιτών. Σύμφωνα με έναν συμμετέχοντα σ’ έναν κοινοτικό οργανισμό:

“... σίγουρα όχι στην κυβέρνηση, αλλά στους άλλους τομείς θα έπρεπε να υπήρχε μεγαλύτερη επινοητικότητα σχετικά με το πώς μπορούμε να βρούμε από την λιτότητα. Αυτό είναι που επέτρεψε την κοινωνική οικονομία να αναπτυχθεί για να μπορέσουμε εμείς να πούμε στη συνέχεια: “κοιτάξτε πρέπει να κάνουμε κάποια πράγματα με διαφορετικό τρόπο”

Παρόλο που η λιτότητα δεν αποτελεί μια καινούρια πολιτική για το Κεμπέκ και το Μόντρεαλ, και οι νεοφιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις έχουν εφαρμοστεί σε κάθε σχετική διοικητική βαθμίδα, ένα νέο αυταρχικό κύμα έχει ξεδιπλωθεί στην πόλη από τότε που ήρθε στην εξουσία το Φιλελεύθερο Κόμμα τον Απρίλιο του 2014. Οι οργανισμοί της κοινωνίας των πολιτών έπρεπε να προσαρμοστούν στις νέες - επιβαλλόμενες από τα πάνω - πολιτικές, ενώ δεν είχαν τον χρόνο να διαβουλευτούν ή να οργανωθούν ενάντια τους. Η νεοφιλελεύθερη κυβέρνηση ακολουθεί διαδρομές που βρίσκονται σε αντίθεση με την τοπική κουλτούρα συνεργασίας, την οποία και αμφισβητεί. Οι συνέπειες αυτής της επιλογής είναι δύσκολο να αξιολογηθούν. Σε ποιο βαθμό τα συνδικάτα και ο κοινοτικός τομέας είναι σε θέση να προσφέρουν μια εναλλακτική λύση ή μια διέξοδο από το νεοφιλελεύθερο κύμα θεσμικής και δημοσιονομικής συρρίκνωσης; Το Μόντρεαλ βρίσκεται σε ένα κομβικό σημείο αλλαγής.

NANT:

Η ΥΠΟΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝ-ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ;

Η πόλη βρίσκεται στις εκβολές του ποταμού Λίγηρα σε απόσταση σχεδόν 50 χιλιομέτρων από τις ακτές του Ατλαντικού Ωκεανού. Η Ναντ είναι μια πόλη με πληθυσμό 300.000 κατοίκων. Μετά το κλείσιμο των ναυπηγείων στα τέλη της δεκαετίας του 1980, η οικονομία της πόλης άλλαξε καθώς δημιουργήθηκαν νέες θέσεις απασχόλησης στον τριτογενή τομέα, με κυρίαρχη την παρουσία του τραπεζικού κλάδου καθώς και των νέων τεχνολογιών. Από τη δεκαετία του 1990 και μετά, υπό την ηγεσία του Jean-Marc Ayrault ο οποίος διατέλεσε δήμαρχος της Ναντ για περίπου 25 χρόνια, το Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης προώθησε μια ατζέντα οικονομικής ανάπτυξης και διεθνούς ανταγωνιστικότητας η οποία εστίαζε σε εμβληματικά έργα αστικής ανάπλασης, με προεξέχων παράδειγμα την ανακατασκευή των ναυπηγείων του Ile de Nantes.

Στην περίπτωση της Νάντ, ο στόχος της οικονομικής αναδιάρθρωσης συνοδεύτηκε από μια συγκεκριμένη αναπτυξιακή στρατηγική η οποία ενέπλεξε την ευρύτερη αστική περιφέρεια. Πράγματι, από το 2001 η Ναντ προοδευτικά συντόνισε και μοιράστηκε τις πολιτικές και τις υπηρεσίες της με τις υπόλοιπες αρχές της περιοχής, δημιουργώντας μια άτυπη αλλά ουσιαστική μορφή μητροπολιτικής συνεργασίας. Το 2015 η συγκεκριμένη κλίμακα διακυβέρνησης αναγνωρίστηκε και επίσημα από τη Γαλλική κυβέρνηση ως μια από τις μητροπολιτικές αρχές της χώρας, συντονίζοντας τη δράση 24 τοπικών αυτοδιοικήσεων σε μια περιφέρεια 600.000 ατόμων.

Η Ναντ αντιμετωπίζει ‘πολλαπλές κρίσεις’: Η μεταφορά του ‘Décrochage’.

Σε σύγκριση με άλλες γαλλικές πόλεις, η Ναντ επηρεάστηκε λιγότερο από την κρίση του 2008, καθώς, την τελευταία δεκαετία, εμφάνισε σταθερούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης εν μέσω πληθυσμιακής αύξησης. Παρά ταύτα, η Ναντ δεν κατάφερε να αποφύγει τις συνέπειες των πολιτικών της λιτότητας και των περικοπών στην τοπική χρηματοδότηση. Οι φτωχότερες γειτονίες της πόλης και οι χαμηλόμισθοι έχουν πληγεί δυσανάλογα από την οικονομική κρίση. Για παράδειγμα, από το 2008 το εισόδημα των φτωχότερων νοικοκυριών της συνοικίας του Bellevue μειώνεται συστηματικά, ενώ το 40% του πληθυσμού της περιοχής ζει κάτω από τα όρια της φτώχειας (σε σύγκριση με το 10% για την ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή της Ναντ). Επίσης, στο Bellevue τα ποσοστά ανεργίας παραμένουν σε διπλάσιο επίπεδο απ’ ότι στην υπόλοιπη μητροπολιτική περιοχή, ενώ ο αριθμός των κατοίκων που απασχολούνται σε χαμηλόμισθες εργασίες έχει αυξηθεί με ρυθμό ταχύτερο από οπουδήποτε αλλού. Στο σύνολο της πόλης, η κρίση άγγιξε περισσότερο τις περιοχές με υψηλή συγκέντρωση εργατικών κατοικιών, ενώ στο κέντρο της πόλης κάτω από το όριο της φτώχειας βρίσκονται ακόμα και οι μονογονεϊκές οικογένειες που συμμετέχουν στην αγορά εργασίας.

Στην Ναντ, η γλώσσα της ‘λιτότητας’ δεν χρησιμοποιείται από την τοπική πολιτική σκηνή. Όπως και στη Μελβούρνη, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η πόλη

γίνονται κατανοητές και παρουσιάζονται ως μια σειρά πολλαπλών κρίσεων, αποτέλεσμα ενός συνδυασμού γενικευμένης πολιτικής δυσαρέσκειας, κατακερματισμένων κοινωνικών δεσμών και επιμέρους δημοσιονομικών περιορισμών. Έτσι, αν και δεν αμφισβητείται ότι η οικονομική κρίση έχει καταστήσει ιδιαίτερα εύθραυστη την απασχόληση στην τοπική αγορά εργασίας, οι τοπικοί αξιωματούχοι στρέφουν τη συζήτηση στα αδιέξοδα της κεντρικής κρατικής διοίκησης και πολιτικής, καθώς και στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες κοινότητες της πόλης. Με αυτό τον τρόπο, η Ναντ εμφανίζεται ότι βιώνει μια ευρύτερη κρίση, την οποία δεν δημιούργησε η ίδια, ενώ αποστασιοποιείται και από την αντιμετώπισή της. Όπως τόνισε ένας τοπικός πολιτικός, *“ζούμε τις συνέπειες της αμφισβήτησης του μοντέλου παροχής δημόσιων υπηρεσιών [του γαλλικού κράτους] και του τρόπου κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης του”*.

Εν μέρει, η κρίση που αντιμετωπίζει η Ναντ μπορεί να γίνει κατανοητή μέσα από μια μεταφορά, αυτή του *“décrochage”*. Το *“décrochage”* φέρνει στο προσκήνιο την *“πώση”* ή την *“απαγκίστρωση”* των κοινοτήτων από την μηχανή της οικονομίας που είναι η Ναντ και η μητροπολιτική της περιοχή, προσανατολίζοντας τη συζήτηση προς την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού. Σύμφωνα με τα λεγόμενα ενός τοπικού πολιτικού αξιωματούχου: *“για τους ανθρώπους της πόλης, η χρηματοπιστωτική κρίση αφορά περισσότερο την ‘απαγκίστρωση’ (décrochage) και την απομόνωση, και αυτό είναι που μας ανησυχεί περισσότερο, καθώς πρόκειται για ανθρώπους που ‘φεύγουν’ από την κοινότητα”*.

Ο συγκεκριμένος όρος δίνει μια χωρική εικόνα της κρίσης, αναδεικνύοντας τις λεγόμενες *“νησίδες της πραγματικής δυσκολίας”* που βρίσκονται σε όλη την έκταση της πόλης. Ως συνέπεια, η πολιτική έχει τη δυνατότητα να εστιάσει σ’ αυτές τις περιοχές, χρησιμοποιώντας πολλαπλούς δείκτες υλικής στέρισης. Στην περίπτωση

της Ναντ, οι γειτονίες που αντιμετωπίζουν προβλήματα βρίσκονται εντός της πόλης, και δεν είναι διοικητικά και γεωγραφικά απομονωμένες όπως οι προαστιακές περιοχές των άλλων μεγάλων γαλλικών αστικών συγκεντρώσεων. Ως όρος, με άλλα λόγια, το *“décrochage”* αναγνωρίζει ότι η Ναντ είναι μια ζωντανή πόλη, η οποία οφείλει, ωστόσο, να επανασυνδέσει τις κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες και γειτονίες της με τον υπόλοιπο αστικό κοινωνικο-οικονομικό ιστό.

Η πόλη προωθεί τη συνεργατική διακυβέρνηση

Οι φορείς με τους οποίους μιλήσαμε θεώρησαν τη συνεργατική διακυβέρνηση ως την *“αναγκαία”* απάντηση στις πολλαπλές κρίσεις που αντιμετωπίζει η Ναντ. Η σημερινή δήμαρχος, για παράδειγμα, η Johanna Rolland, έθεσε τη συμμετοχή των πολιτών και τον διάλογο ως μια από τις προτεραιότητες της πρώτης της θητείας. Το Δημοτικό Συμβούλιο δεσμεύθηκε να στηρίξει τη συμμετοχική διακυβέρνηση, υποσχόμενο έναν *“συνεχή διάλογο”* μεταξύ των συμβούλων και των πολιτών. Η Ναντ έχει εδραιώσει τη φήμη της στη Γαλλία ως μια πόλη που προωθεί τη συμμετοχή της κοινότητας. Όπως τόνισε ένας αξιωματούχος, η δήμαρχος Rolland *“μετέτρεψε [...] το ζήτημα του διαλόγου με τους πολίτες και τους φορείς σε κάτι περισσότερο από μια πεποίθηση. Η συμμετοχικότητα είναι μια πρακτική, μια προσωπική αλλά δημόσια πρακτική μέσα από την οποία λαμβάνονται οι αποφάσεις.”*

Η θεώρηση των τοπικών αρχών για τη συνεργατική διακυβέρνηση, φαίνεται εκ πρώτης να υπερβαίνει τους *“απλούς”* στόχους, που συνήθως συνδέονται με την συμμετοχικότητα. Όπως υποστήριξαν οι συνεντευξιαζόμενοί μας, η συμμετοχή προσφέρει έναν καλύτερο τρόπο συγκέντρωσης της γνώσης και της γνώμης των πολιτών για διάφορα θέματα, αντισταθμίζοντας τις ελλείψεις των μονοδιάστατων παραδοσιακών διοικητικών

μοντέλων. Παράλληλα, ο διάλογος με τους πολίτες θεωρείται από τις τοπικές αρχές ως μέσο και για την αντιμετώπιση της ευρύτερης πολιτικής κρίσης, καθώς και της δημιουργίας του απαραίτητου κοινωνικού κεφαλαίου για την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων. Η δέσμευση της Johanna Rolland για την προώθηση της συνεργατικής διακυβέρνησης, φαίνεται μέσα από τις μεγάλες δημόσιες συζητήσεις που έλαβαν χώρα σε ολόκληρη την πόλη το τελευταίο διάστημα και αφορούσαν ποικίλα θέματα, όπως την παρέμβαση στο παραποτάμιο μέτωπο, ή την τοπική ενεργειακή πολιτική, σηματοδοτώντας το τέλος των *“των μεγάλων αστικών έργων”*, το οποίο χαρακτήριζε το αναπτυξιακό πρότυπο της Ναντ κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Jean-Marc Ayrault.

Η άλλη όψη: Τα όρια της συμμετοχής.

Η Ναντ φαίνεται να δυσκολεύεται να ξεφύγει από την κριτική που συνοδεύει τη συμμετοχή των πολιτών σε συνεργατικές διακυβερνητικές δομές. Οι επικριτές του μοντέλου χαρακτηρίζουν την συμμετοχή ως ένα νέο τρόπο ενσωμάτωσης, ή ως την άσκηση μια αποτυχημένης μορφής εκπροσώπησης. Στην περίπτωση της Ναντ, ο τρόπος διακυβέρνησης της πόλης έχει πρόσφατα παρομοιαστεί με τον φλύαρο τρόπο παιχνιδιού της τοπικής ποδοσφαιρικής ομάδας. Σχολιάζοντας αυτή την ομοιότητα, ένας από τους ερωτηθέντες μας στο δήμο δήλωσε ότι: *“το θέμα που τίθεται είναι σε ποιους απευθύνεσαι όταν πρόκειται να χτίσεις μια ομάδα, και τότε δίνεις την μπάλα; [...] Μπορείς να δώσεις την μπάλα; Αν το κάνεις είσαι υποχρεωμένος να ακολουθήσεις το παιχνίδι.”*

Άλλες επικριτικές του μοντέλου απόψεις περιγράφουν τα συννοικιακά φόρουμ ως μια *“ασυντόνιστη μορφή δημοκρατίας”*, που φέρνει τις κοινότητες αντιμέτωπες με γεγονότα που έχουν ήδη προαποφασιστεί. Υποστηρίχθηκε, επίσης, ότι οι συμμετοχικές πρακτικές της πόλης αφορούν κυρίως την παροχή πληροφοριών, έχοντας ένα *“παιδαγωγικό”* χαρακτήρα που εξαντλείται στην *“προσπάθεια εξήγησης του προτζεκτ”*. Η πιο σημαντική κριτική που ασκήθηκε στα συμμετοχικά φόρουμ του δήμου, όμως, εστίασε στην απόσταση που αυτά κράτησαν από τους ανθρώπους που είχαν την μεγαλύτερη ανάγκη στην πόλη, αμφισβητώντας την υποτιθέμενη στόχευσή τους στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού: *“όσοι βρίσκονται πραγματικά σε ευάλωτη θέση, δεν γνωρίζουν ή δεν ενημερώνονται για τέτοιου είδους πράγματα... δεν πηγαίνουν σε αυτές τις συναντήσεις...”*. Σε δεύτερο επίπεδο οι ερωτώμενοι αμφισβήτησαν τη δικαιοδοσία και τη νομιμοποίηση των εμπλεκόμενων φορέων της κοινωνίας των πολιτών να εκπροσωπούν τις κοινότητες της πόλης στις συζητήσεις που οργανώνει ο δήμος. Οι σχετικοί φορείς, υποστηρίχθηκε, δεν έχουν ιδιαίτερα ανεπτυγμένα πολιτικά χαρακτηριστικά, τους λείπει η οποία διάθεση αμφισβήτησης, ενώ ενστερνίζονται άκριτα το ρόλο του αποδέκτη των πληροφοριών που τους προβάλλει ο δήμος. Προς επίρρωση αυτών των ισχυρισμών, ένας δημοτικός υπάλληλος τόνισε ότι *“δεν προσκαλούμε οργανισμούς [όπως συνδικάτα] που δεν γνωρίζουμε, αλλά ούτε και αυτοί έρχονται να μας χτυπήσουν την πόρτα... Οι ενώσεις που εμπλέκονται στο διάλογο με τους πολίτες είναι γενικά κοινωνικο-πολιτισμικές, χωρίς κάποιο ιδιαίτερο πολιτικό προφίλ. ... Δεν είναι αυτές οι οργανώσεις που θα συμμετείχαν στο διάλογο για να αλλάξουν την πολιτική”*

Λήψη πολιτικών αποφάσεων: Τα όρια των πολιτικών που νομιμοποιούνται ‘εκ του αποτελέσματος’.

Η κριτική για τις περιορισμένες αρμοδιότητες των κοινοτικών φορέων στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων, αντικρούστηκε άμεσα από το δήμο στο όνομα των αρχών της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, καθώς και της διατήρησης κομβικών αρμοδιοτήτων στα χέρια των δημοκρατικά υπόλογων και τοπικά εκλεγμένων πολιτικών. Οι τελικές αποφάσεις, υποστηρίχτηκε, ανήκουν τους πολιτικούς. Υπό αυτό το πρίμα, η συμμετοχική διαδικασία εκλαμβάνεται από το δήμο ως ένα βήμα ανάδειξης ζητημάτων και υποστήριξης θέσεων, παρά ως μια δομή η οποία καλλιεργεί και επιτρέπει την αντιπαράθεση ανάμεσα στους πολίτες και στους πολιτικούς. Όπως τέθηκε από ένα τοπικό αξιωματούχο, “στη Ναντ, είναι σαφές ότι το εκλεγμένο μέλος έχει και την τελική απόφαση”. Η λήψης των αποφάσεων “είναι η δουλειά των τοπικών πολιτικών προσώπων”. Σ’ αυτό το πλαίσιο, ο δήμος επιχειρεί να στρέψει τη συζήτηση για το συμμετοχικό μοντέλο διακυβέρνησης της πόλης από το πλαίσιο μέσα από το οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις, στο παραγόμενο από αυτή τη διαδικασία προϊόν. Όπως συνήθως ακούγεται από το δήμο, “οι περισσότεροι άνθρωποι είναι ικανοποιημένοι με αυτό που έχει γίνει.”

Στον αντίποδα αυτής της ματιάς, αρκετοί φορείς της κοινωνίας των πολιτών υποστηρίζουν ότι η ελεγχόμενη από το δήμο συμμετοχική διαδικασία λειτουργεί τεχνοκρατικά και κατευθύνει με χειριστικό τρόπο τη συζήτηση, αποτυγχάνοντας ακόμα και να φέρει στο προσκήνιο τις επιθυμίες των πολιτών.

Εντός, εκτός και ενάντια στην τοπική αυτοδιοίκηση: Ο κίνδυνος παράλληλων συστημάτων.

Ταυτόχρονα, οι συμμετέχοντες στην έρευνα αναγνώρισαν ότι το μεγαλύτερο μέρος των φορέων που αντιτάσσονται στη λιτότητα και στην κοινωνικοοικονομική κρίση εμφανίζεται και κινείται εκτός των επίσημων συμμετοχικών διακυβερνητικών δομών. Τα φόρουμ της γειτονιάς δεν ανήκουν σ’ αυτή την κατηγορία καθώς δεν θεωρούνται ως ιδιαίτερα πολιτικοποιημένοι χώροι, ικανοί να συγκροτήσουν κινηματικούς και διεκδικητικούς στόχους. Σύμφωνα με τη λακωνική δήλωση ενός τοπικού αξιωματούχου, “αυτοί οι χώροι [τα φόρουμ της γειτονιάς]... είναι χώροι διαλόγου”. Γενικά, όπως είδαμε και στην Αθήνα, οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών που αντιστρατεύονται τη λιτότητα, επιλέγουν να μην συμμετέχουν στις επίσημες δημοτικές δομές διαλόγου, ειδικά όταν αυτές αφορούν φλέγοντα ζητήματα, όπως αυτό της στέγασης. Για αυτές τις ομάδες, η πολιτική επένδυση στις δημοτικές δομές δεν έχει ουσιαστικό αντίκρισμα. “Επειδή έχουμε μια ιδιαίτερα μαχητική στάση, δεν θέλουν να μας βλέπουν παντού. Υπάρχει... ένα εμπόδιο... Έχουμε μπροστά μας μια μορφή διαλόγου όπου αυτοί [το Δημοτικό Συμβούλιο] δεν θέλουν να ακούσουν ορισμένα πράγματα. Έτσι [ο διάλογος] καθίσταται εντελώς αναποτελεσματικός”.

Αντίστοιχα, οι υπεύθυνοι χάραξης της δημοτικής πολιτικής αμφισβητούν τα ‘πολιτικά’ κίνητρα αυτών των ομάδων. Όπως εξηγεί ένας τοπικός πολιτικός: “ξέρετε, αυτοί οι άνθρωποι... δυστυχώς πίσω από αυτούς, συχνά υπάρχει ένα πολιτικό κόμμα ή μια πολιτική γνώμη ή ιδεολογίες ... Ο καθένας μπορεί να λέει ότι ‘είμαι

πολίτης’. αλλά στην πραγματικότητα, από πίσω του υπάρχει ένα πολιτικό κόμμα που εκφράζεται μέσα από αυτόν..”

Εναλλακτικές λύσεις, λογικές και προκλήσεις

Οι παραπάνω θέσεις και απόψεις υπογραμμίζουν την αστάθεια, την αταξία και τη μεταβλητότητα που χαρακτηρίζει τις πρακτικές της συμμετοχικότητας που αφορούν τη διαχείριση των κρίσεων που αντιμετωπίζει η πόλη. Επίσης, αναδεικνύουν την αντίθεση μεταξύ της ‘από πάνω προς τα κάτω’ συμμετοχικής διαδικασίας όπως την έχει σχεδιάσει ο δήμος, και της ικανότητας των κοινοτήτων να αμφισβητούν τις κυρίαρχες πολιτικές μέσα από τις δημοτικές διακυβερνητικές δομές. Οι ερωτώμενοι από την πλευρά του δήμου αναγνώρισαν την συγκρουσιακή δυναμική που συνοδεύει τις δημοτικές συμμετοχικές πρωτοβουλίες, καθώς “κάθε φορά που τίθεται μια συζήτηση στη δημόσια σφαίρα, υπάρχουν πάντα αυτοί που αρπάζουν την ευκαιρία για να δημιουργήσουν αντιπαλότητες” Η πολιτική αντιπαράθεση, όμως, δε θα μπορούσε παρά να είναι αναπόσπαστο μέρος αυτής της διαδικασίας.

Αναμφισβήτητα, οι παράλληλες μορφές “διαλόγου” φαίνεται να είναι μια από τις καθοριστικές αντιφάσεις του μοντέλου της Ναντ, αλλά και της ιδιαιτερότητας της αστικής διακυβέρνησης “à la Nantaise”. Συνοψίζοντας τα περίπλοκα αυτά

προβλήματα, ένας από τους ερωτηθέντες υποστήριξε με αποφασιστικότητα ότι η συμμετοχή της κοινότητας στις σχετικές διεργασίες δεν μπορεί να θεωρηθεί ως “μια απλή μορφή επικοινωνίας” ή ως μια “κίνηση εντυπωσιασμού” - μια “ψευδαίσθηση ή προπαγάνδα!”. Γρήγορα ωστόσο πρόσθεσε ότι αυτό δεν σήμαινε ότι έχει και “την αξία ενός μοναδικού διακυβερνητικού παραδείγματος, όπως συχνά λέγεται” Για τον συγκεκριμένο ερωτηθέντα, η αλήθεια βρίσκεται στο θολό κέντρο του φάσματος των απόψεων.

Αναγνωρίζοντας αυτή την πολυπλοκότητα, επισημαίνουμε τις δυσκολίες που συνοδεύουν τα συνεργατικά διακυβερνητικά εγχειρήματα, ιδιαίτερα στο ζήτημα των ανισοτήτων. Όπως επισημαίνει ένας τοπικός αξιωματούχος, η εκπλήρωση των δεσμεύσεων για να γίνει η Ναντ μια “πόλη χωρίς αποκλεισμούς” -συνεπάγεται ότι η ερμηνεία και η προσέγγιση της προσπάθειας πρέπει να προχωρήσει πέρα από τον στόχο της ανάπτυξης των υποβαθμισμένων γειτονιών της πόλης. Κατά την άποψη αυτή, η συμμετοχική πολιτική απαιτεί αλλά και προϋποθέτει ένα ριζικό μετασχηματισμό των κοινωνικό-πολιτικών σχέσεων: μια συνεπής προσπάθεια ανανέωσης της πολιτικής αλλά και ταυτόχρονης ενδυνάμωσης των κοινοτήτων. Αυτή η μεταρρύθμιση πρέπει να εντοπίσει την κατάλληλη διαδρομή ανάμεσα στη φωνή των κοινοτήτων και στη δημιουργική ικανότητα σύνθεσης των πολιτικών.

Πανεπιστήμιο De Montfort
Τμήμα Επιχειρηματικών και
Νομικών Σπουδών.
Λέστερ LE19BH
Τηλ: +44 (0)116 255 1551
Email: adrian.bua@dmu.ac.uk

ISBN: 978-1-85721-434-5

